

Dansk Vildtforskning 1969-70

DANSK VILDTFORSKNING

1969-70

MEDDELELSE NR. 75
FRA
VILDTBIOLOGISK STATION

Under redaktion
af
Birger Jensen

KALØ - RØNDE

1970

Indholdet af dette hefte
må kun citeres
med angivelse af kilden

Indholdsfortegnelse

Kalø Jagtgårds ledelse	4
Et tilbageblik og en tak	5
Olieforurening og søfuglene	8
Rabies i Sønderjylland i 1969	15
Trofæmålinger	18
Nissum Fjord som rasteplads for ande- og vadefugle ..	20
Held i uheld	26
Skovsneppen	28
Husmåren i Sønderjylland	33
Vildtudbyttet i årene 1967/68 og 1968/69	37
Spredter mårdyrene rabies?	39
Mærkning af fuglevildt 1950-69	41
Andefugletællinger 1969-70	44
Strandet hval på Jordsand	48
Sønderho Gamle Fuglekøje	51
Gåsetællinger 1969-70	57
Kortnæbbede snepper	60
Rævevandring	61
Noter vedrørende Vildtbiologisk Station	62

Omslag: Foto Finn Christoffersen

Teknisk tegning: Hanne Vitus Joensen

Kalø Jagtgårds ledelse

Den af landbrugsministeriet nedsatte bestyrelse for Kalø Jagtgård har følgende sammensætning:

Departementschef V. Hornslet – formand
Kontorchef K. Barnekow – suppleant for formanden
Jagtrådsformand, proprietær H. Aaskilde
Skovrider, dr. agro. K. Ladefoged
Formand for Landsjagtforeningen af 1923, Frede Petersen
Kammerherre, hofjægermester Ove Skeel
Konsulent Helmer Hansen
Gårdejer Kr. Olsen
Professor, dr. phil. H. M. Thamdrup

Bestyrelsens forretningsudvalg:
Skovrider K. Ladefoged – formand
Foreningsformand Frede Petersen
Jagtrådsformand H. Aaskilde

Bestyrelsens og forretningsudvalgets sekretær:
Ekspeditionssekretær, frk. H. Bloch-Nielsen

Gennem bestyrelsen og forretningsudvalget administreres:
Kalø Gods med tilhørende landbrug (godsinspektør O. Thygesen) og skovbrug (skovrider Th. Wellendorf)
Vildtbiologisk Station, Kalø (professor H. M. Thamdrup)
Kalø Jægerskole (skoleleder, jagtkonsulent Max Pape)
og desuden
Parasitologiske undersøgelser ved dr. phil. Holger Madsen
Undersøgelser over vildtsygdomme m. v. ved afdelingsforstander J. Müller

Et tilbageblik og en tak

Når dette årsskrift udsendes, har departementschef P. Stahlschmidt og jagtrådsformand, greve G. Ahlefeldt-Bille, trukket sig tilbage fra de poster, de har beklædt i Kaløs ledelse lige siden jagtgårdens oprettelse i 1948. Dermed er en epoke på godt tyve år løbet til ende, og de sidste af initiativtagerne til jagtforsøgsgårdens oprettelse trådt tilbage.

I 1948 udsendte jagtrådet en lille trykt redegørelse, der belyste det ønskelige i at etablere en dansk jagtforsøgsgård og fremlagde argumenter for, at Kalø i særlig grad ville være egnet til dette formål. Primus motor bag denne redegørelse var daværende overjagtkonsulent, greve G. Ahlefeldt-Bille.

I argumentationen for oprettelsen af forsøgsgården fremhævedes bl. a. det ønskelige i at få gennemført forsøg vedrørende metoder til at undgå vildtskader. Desuden stod etablering af opdrætsforsøg og produktionsopdræt højt på ønskelisten. Også plantning for vildtet foretoges knyttet til Kalø, der i øvrigt tænktes anvendt ved hundeprover, som ekskursionsmål og som et normrevir, hvorfra oplysninger kunne ydes til brug for andre revirer. Sidst, men ikke mindst, blev der lagt vægt på oprettelsen af en skole for unge jægere, bl. a. med henblik på rekruttering af jagtkonsulentvæsenets medarbejderstab.

Sammenfattende blev understreget, at det danske vildt – som det udtryktes – »repræsenterer betydelige værdier, som samfundet har pligt til at værne, vedligeholde og udnytte forstandigt, og en forsøgsstation er, som udviklingen har formet sig nu, et absolut nødvendigt led i arbejdet herfor«.

Kalø skulle i forskningsmæssig henseende supplere de studier over vildtets ernæring og vildtets sygdomme, der allerede var i gang i København under ledelse af professor R. Spärck og professor M. Christiansen. Det var dog i højere grad undersøgelser af feltpræget karakter, man ville lægge an på.

Selv om visse af de opgaver, man oprindelig havde tænkt sig knyttet til Kalø, ikke er opretholdt, er en række af de øvrige forslag gennemført, og mange nye emner er taget op i takt med tiden og de ændrede forhold. Den forløbne udvikling her i landet understreger klart den store betydning, det har haft, at der med Kalø jagtforsøgsgård blev etableret et samlingspunkt for en række af de aktiviteter, som har med vildt og jagt at gøre.

For Vildtbiologisk Station er der i denne forbindelse grund til at fæstne sig ved det frugtbare samspil, som i den forløbne periode har fundet sted på Kalø mellem repræsentanter for myndigheder, jagtorganisationer og vildtbiologer. I Kaløs forretningsudvalg har foruden de nuværende medlemmer også jagtforeningsformændene K. Schack, C. C. Andersen og L. Engsbye været aktive i dette samarbejde. Alene greve Ahlefeldt har været medlem af forretningsudvalget gennem hele perioden. Det samme gælder som foran nævnt med hensyn til departementschef P. Stahlschmidts varetægelse af posten som bestyrelsens formand.

Når der her på Vildtbiologisk Stations vegne kastes et lille tilbageblik over den nu forløbne epoke, har stationen al mulig grund til at udtrykke sin glæde over den måde, hvorpå samarbejdet på Kalø har formet sig, og har ikke mindst ved denne lejlighed grund til at sige departementschef Stahlschmidt og greve Ahlefeldt tak for deres uvurderlige indsats gennem hele perioden.

Offentlig administration får af og til ord for at være kompliceret og upersonlig. Departementschef Stahlschmidts ledelse af Kaløs bestyrelse har under alle omstændigheder været et eksempel på det modsatte. Den side af vildtforskningen, der er udviklet på Kalø, har herhjemme skullet opbygges helt fra grunden. Under hele denne opbygningsproces har departementschefen med aldrig svigtende forståelse og interesse ydet sin støtte og bidraget til arbejdets fremme ved at stille sin rige erfaring til rådighed. Det har for stationen og dens medarbejdere været en stor opmuntring at kunne nyde godt af departementschefens værdifulde råd og mærke det personlige engagement, hvormed stationens virke blev omfattet. Fra stationens side er det derfor en varm tak, der hermed fremføres i forbindelse med de mange år, der er gået under departementschef Stahlschmidts ledelse.

Samarbejdet på Kalø har som nævnt mange sider. Ikke mindst samarbejdet mellem jægere og forskere må fremhæves. Når dette samarbejde på Kalø har udviklet sig så frugtbart, som tilfældet er, må ikke mindst greve Ahlefeldts positive indsats gennem alle årene fremhæves

Finn Christoffersen fot.

Fig. 1. Professor Thamdrup, departementschef Stahlschmidt, greve Ahlefeldt og godsinspektør Thygesen drøfter planer på Kalø.

som en væsentlig faktor. – Vildtforskningen rummer i sig både den rene grundforskning vedrørende vildtet og analysen af dette vildt som en afgrøde, der beskattes. For stationens arbejde på disse felter har det haft meget væsentlig betydning, at greve Ahlefeldt med sin omfattende jagtlige sagkundskab og sin vidtspændende baggrund for vurdering af vildtet og dets vilkår helhjertet har talt forskningens sag og stillet erfaringer, viden og resourcer til rådighed med henblik på undersøgelsesarbejdet og dets formidling. – På Vildtbiologisk Stations vegne skal der da også nu, da greve Ahlefeldt har frasagt sig sine officielle hverv inden for jagten, lyde en hjertelig tak for de mange års virke til gavn for dansk vildt, jagt og vildtforskning.

H. M. Thamdrup

Olieforurening og søfuglene

Blandt de mange former for forurening af naturen, som i dag plager de industrialiserede samfund, er olieforureningen af havene og kysterne blandt dem, der umiddelbart har den største skadelige virkning på vildtet, nemlig havfuglene.

London konventionen af 1962

Olieforurening af havområder har været kendt ligeså længe, man har transporteret olie ad søvejen, men først efter den anden verdenskrig blev problemet virkelig stort. De mange skibe, der var forlist under krigen, fik efterhånden tæret deres tanke og sendte derved tonsvis af olie op til havoverfladen. Også i forbindelse med de stadig øgede oliemængder, der fragtedes ad søvejen, forekom flere og flere forureninger, forårsaget af uheld eller direkte i forbindelse med rensning af tanke.

Regeringerne i de europæiske lande var klar over den trussel mod fuglelivet og den gene for fiskeri og badeliv ved Europas kyster, som olien var, og man enedes om bestemmelser, der skulle formindske svineriet. London konventionen af 1962, som trådte i kraft 1967, indeholdt således forbud mod udtømmning af spildolie i en række havområder, bl. a. alle danske farvande samt hele Nordsøen og Østersøen. Flere og flere steder i Europas havnebyer er der bygget rensningsanlæg, hvorved tankskibene ikke længere er henvist til havene, når de skal rense tankene. Desuden bliver der i tilfælde af overtrædelse af konventionens bestemmelser rejst krav om erstatning og bøde. Konventionen af 1962 er blevet tiltrådt af regeringerne i de fleste lande, som har tankskibsruter til Nord- og Vesteuropa, og der er næppe nogen tvivl om, at konventionen har haft en gavnlig virkning. Ulovlig olieudtømmning sker dog stadig, som regel er der imidlertid kun tale om mindre mængder af olie, og i mange tilfælde har det ikke været muligt at finde frem til kilden. Man må håbe, at yderligere restriktioner vil mindske oliesvineriet i de kommende år, og meget tyder på, at sådanne er undervejs.

Olietransporterne øges

Problemet har imidlertid fået ny aktualitet i de senere år. Verdens olieproduktion er i årene fra 1956 til 1966 næsten fordoblet fra 840 millioner tons til 1640 millioner tons. Danmarks indførsel af olieprodukter tredobledes i samme periode fra 3,5 millioner tons til 11,8 millioner tons, og ser man på indførslen af råolie alene, er stigningen betydeligt

P. Uhd Jepsen fot.

Fig. 2. De olietilsøede fugle kan ikke modstå kulden i vandet og søger derfor i stort tal op på land, hvor de omkommer eller aflives.

større som følge af bygningen af raffinaderier her i landet. I 1956 indførtes 19.000 tons og i 1966 4.700.000 tons råolie. Verdens tankskibstonnage er fra 1953 til 1967 tredoblet fra 22 millioner til 64 millioner BRT, og en større og større del af tonnagen repræsenteres nu af de store supertankere, som ofte overstiger 100.000 BRT.

»Torrey Canyon«s forlis

Selv om konventionens regler overholdes, vil havarier altid kunne forårsage olieforurening. De fleste større forureninger i de senere år er

sket i forbindelse med havari, og i 1967 oplevede man et tragisk eksempel på, hvor galt det kan gå. Den 18. marts forliste supertankeren »Torrey Canyon« på et skær ved Cornwall, og ca. 100.000 tons råolie strømmede ud og tilsvinede store del af de sydengelske og nordfranske kyster. Alene i England omkom ca. 20.000 fugle, hovedsageligt alkefugle, og udgifterne i forbindelse med rensningen af kysterne i England beløb sig til ca. 60 millioner kroner.

Man må håbe, at myndighederne virkelig indser den fare, som anvendelsen af store tankskibe indebærer. F. eks. er de store skibes sejl-ruter i de lavvandede, danske farvande meget smalle, og faren for grundstødning er meget stor. En »Torrey Canyon« katastrofe her ville betyde døden for titusinder, måske hundrede tusinder af fugle, næsten uanset hvor og på hvilken årstid den skete.

Søfuglebestandene trues

Antallet af oliekatastrofer i Nord- og Vesteuropa i de sidste årtier andrager mange hundrede, og selv om man kun i ret få tilfælde har et nogenlunde sikkert billede af antallet af dræbte fugle, må man regne med, at hundrede tusinder af søfugle er omkommet. Alene i Storbritannien regnede man med, at der i årene før »Torrey Canyon« gennemsnitligt blev udtømt 50.000 tons olie på havet om året, og mange steder reducerede de næsten årligt tilbagevendende forureninger bestandene i flere store søfuglekolonier. I Storbritannien har først og fremmest alkefuglene og vel især lunden været truet af olien. Men også i Østersøen har problemet været stort for både alkefugle og dykænder. Alene i 1957 regner man med, at 30.000 fugle, hovedsageligt havlitter omkom, og mange mener, at disse olieforureninger virkelig har sat deres spor i de skandinaviske bestande af havlitter.

Oliekatastrofer i Danmark

I Danmark har man indenfor de sidste årtier konstateret flere hundrede olieforureninger, der naturligvis har varieret meget i omfang, fra blot et mindre havneområde til store dele af et farvandsområde med snesevis af kilometer kyst. Det er meget vanskeligt at vurdere, hvor mange fugles død disse olieforureninger har forvoldt, først og fremmest fordi man i mange tilfælde, og især når forureningen sker langt til havs, kun ser en mindre del af de omkomne fugle.

Der er imidlertid flere kilder, man kan søge oplysninger i. Dansk Havjagtforening, som eksisterede fra 1945 til 1967, arbejdede kraftigt for bekæmpelse af olieforureningen og offentliggjorde i årsberetnin-

gerne lister over registrerede forureninger. Jagtfonden har i en årrække dækket jagernes omkostninger ved aflivningen af de olietilsølede fugle, og ved at gennemgå de til Jagtrådet indsendte rapporter kan man få et overblik over visse katastrofers omfang. Også ornithologerne har i de senere år i stigende grad interesseret sig for problemet, og særlig i »Feltornithologen« er der fremkommet en del oplysninger om katastrofer i de senere år.

1950'erne og 1960'erne

Ved at gennemgå de nævnte tre kilder kan man få et indtryk af olieforureningernes omfang. Det viser sig, at alle danske farvande har været berørt indenfor de sidste tyve år, men især langs den jyske vestkyst og i Kattegat har man oplevet store katastrofer. Her skal kort omtales enkelte i 1950'erne og 1960'erne.

I 1950'erne forekom flere omfattende forureninger ved Jyllands vestkyst. I januar 1955 blev 2.000 fugle aflivet her, og i oktober 1955 blev næsten 6.000 fugle aflivet. Den hidtil største katastrofe i Danmark skete i december 1959 og januar 1960, da store mængder af havfugle, først og fremmest sortænder, blev tilsølet af olie og søgte ind til kysten fra Rømø i syd til Henne Strand i nord. Ikke mindre end 15.000 fugle blev aflivet, heraf halvdelen alene på Fanø.

Også Kattegat har været ramt af flere store katastrofer. Således blev der i februar 1962 i området fra Norddjursland til Anholt og Læsø aflivet og dødfundet mindst 4.000 ænder, hovedsageligt ederfugle, sortænder og fløjlsænder. Allerede i februar-marts 1965 var der atter olie i dette område. Værst var situationen ved Djurslands kyster, hvor henved 10.000 fugle blev aflivet, men også ved Hesselø, Sjællands Odde, Nordfyn, Horsens og Randers optrådte olieugle, og et par tusinde blev aflivet. Året efter i 1966 aflivedes ca. 2.000 fugle i Sejerøbugten og ca. 500 ved Norddjursland.

Vildtbiologisk Station foretager undersøgelser

I erkendelse af, at olieforurening stadig, trods konventionen af 1962, er et stort problem, samt at større viden om katastrofernes omfang er ønskelig, startede Vildtbiologisk Station i 1969 undersøgelser af de enkelte katastrofer. Disse undersøgelser har to formål: 1) at undersøge katastrofernes omfang og vurdere antallet af ramte fugle, 2) at vurdere arts, køns- og alderssammensætningen i dykandebestandene i de ramte områder. Sammen med flytællinger (se side 44) og undersøgelser over vildtudbytter (se Dansk Vildtforskning 1968-69, side 56-58) bidrager

Kaj Grosen fot.

Fig. 3. Af mange af de indsamlede fugle udtages maver til senere undersøgelser over fodens sammensætning. Desuden bliver fuglenes køn og alder bestemt, og der gøres eventuelt notater om forplantningsforhold.

undersøgelser af oliefugle således til en klarlæggelse af dykændernes forhold i danske farvande.

Oliekatastrofer i 1969

I 1969 konstateredes tre oliekatastrofer, hvoraf de to var meget store. I februar-marts blev flere tusinde dykænder dræbt i det sydlige Kattegat. I foråret blev ca. 600 aflivet i det sydfynske øhav ved Langeland og Ærø. Endelig aflivedes ved en stor forurening i Nordkattegat et par tusinde fugle i december.

Vildtbiologisk Station havde lejlighed til at undersøge materiale fra de to store katastrofer. I slutningen af februar 1969 begyndte olietilsølede fugle at optræde ved Rørvig i Nordvestsjælland, og i de følgende uger øgedes antallet. Store flokke af dykænder søgte op på land, og ved et besøg den 12. marts talte Stationens medarbejdere ca. 500 tilsølede fugle, der havde samlet sig på Skansehage ved Rørvig, samt hundreder af fugle langs selve Kattegatkysten. Desuden lå mange tusinde fugle længere ude, og ved en flytælling den 13. marts blev der talt ca. 15.000 ederfugle, hvoraf mindst 2.000 var tilsølede af olie. Oliefugle optrådte i hele området fra Sjællands Odde i vest, Hesselø i nord, Gilleleje i øst og til den centrale del af Isefjorden i syd. Langt de fleste fugle fandtes i munden af Isefjorden. Mange jægere deltog i aflivningen af ca. 4.500 fugle, og Vildtbiologisk Station havde lejlighed til at undersøge næsten 2.500 af disse. Ederfuglen udgjorde knap tre fjerdedele, mens sortand og fløjlsand tilsammen tegnede sig for ca. en fjerdedel. De øvrige arter (især havlit og toppet skallesluger) udgjorde kun ganske få procent. I selve området, hvor fuglene optrådte, forekommer hvinænder i meget stort antal, men kun enkelte fugle af denne art var tilsølet af olien. Artssammensætningen tydede på, at olien var blevet udtømt på åbent hav, hvorefter fuglene var søgt til de mere beskyttede kyster omkring Isefjordens munding.

I midten af december 1969 indløb der meldinger om olietilsølede fugle i det nordlige Kattegat, og i de følgende uger blev der aflivet i alt ca. 2.500 fugle. Langt de fleste blev aflivet ved Læsøs kyster, men også ved Sæby og Vorså optrådte fugle i stort tal. Vildtbiologisk Station modtog vinger til arts-, køns- og aldersbestemmelse fra knap 1.400 fugle. Ligesom ved den store katastrofe ved Nordsjællands kyster i marts, var ederfuglen langt den dominerende art med 79 % af de aflivede fugle. Sortanden tegnede sig for 18 %, fløjlsanden 2 %, mens øvrige arter tilsammen udgjorde under 1 %. Vejret forhindrede Stationen i at foretage optællinger af de olieramte fugle fra fly, men der er ingen tvivl om, at der i dette tilfælde er omkommet langt flere fugle end de 2.500 aflivede.

Kaj Grosen fot.

Fig. 4. Ved oliekatastrofen i marts 1970 indsamlede Vildtbiologisk Station næsten to tusinde fugle til nærmere undersøgelse. Her er en del af dem ved at blive sorteret efter art og køn i bunker på gårdspladsen på Stationen.

Ny katastrofe

Vildtbiologisk Station vil fortsat indsamle oplysninger om kommende olieforureninger. Netop, mens disse linier skrives, er en meget stor katastrofe konstateret langs Jyllands østkyst fra Hals i nord til Ebeltoft i syd, og der er allerede i dagene omkring 1. marts aflivet et par tusinde fugle.

Stationen er interesseret i at høre om fremtidige katastrofer så tidligt som muligt, således at man straks kan rykke ud og foretage undersøgelser på stedet.

Anders Holm Joensen

Rabies i Sønderjylland i 1969

Som omtalt i Dansk Vildtforskning 1968-69 måtte vi i begyndelsen af 1969 se i øjnene, at vi igen havde fået et rabiesproblem at slås med i Sønderjylland i forbindelse med en fornyet opblussen af rabiesepidemien syd for grænsen.

Efter at vi havde været fri for nyudbrud af sygdommen siden efteråret 1965, dukkede den op igen i slutningen af december 1968 omkring landsbyen Abterp vest for Bredebro, ca. 20 km nord for landegrænsen. Her holdt den sig ret begrænset i flere måneder, men i maj begyndte der at optræde tilfælde øst for landevejen Tønder-Ribe, først syd for Løgumkloster, senere (i juli) også nord for, omkring Arrild og Toftlund, og i løbet af efteråret blev der efterhånden konstateret tilfælde op til en linie fra Ribe til Rødding (fig. 5).

Medens der siden sommeren 1969 ikke har været konstateret tilfælde af rabies omkring Bredebro og syd for Løgumkloster, er sygdommen, medens dette skrives (marts 1970), stadig aktiv i den øvrige del af udbredelsesområdet.

Et mindre udbrud langs landegrænsen fra Jejsing til Kollund (marts-oktober 1969), som ikke har nogen forbindelse med det ovenfor beskrevne, har ikke vist tegn til videre udbredelse på samme måde som i vinteren 1964-65, da sygdommen fra grænsen bredte sig op mod Aabenraa.

I alt er der fra 22/12 1968 til 28/2 1970 (14 måneder) konstateret 98 tilfælde af rabies (81 ræve, 2 rådyr, 10 kreaturer, 1 so, 3 katte og 1 ikke vaccineret hund). Til sammenligning blev der under det forrige rabiesudbrud fra 17/2 1964 til 25/8 1965 (18 måneder) konstateret 82 tilfælde, hvoraf 63 hos ræve.

Rabies fik et forspring

Udbruddet er altså denne gang af et noget større omfang og angår også et større område end udbruddet i 1964-65. Der har dog på ingen måde været tale om nogen særlig »galoperende« form for sygdommen, som det har været nævnt i pressen. Når sygdommen er nået så langt nordpå som den er, skyldes det simpelthen den omstændighed, at udbruddet startede 20 km nord for landegrænsen, nær et område med stor rævetæthed.

Da det forrige udbrud af vildtrabies hørte op i slutningen af 1965, gik nordgrænsen for rævebekæmpelsen ved gasning af rævegrave fra Skærbæk i vest skråt over til Haderslev Fjord i øst (fig. 5). Gasnings-

zonen var således smallere i den vestlige del af Sønderjylland end i den østlige, hvor sygdommen havde bredt sig længst mod nord. Så snart de første nye tilfælde af ræverabies var konstateret i Abterp omkring årsskiftet 1968/69, blev gasningszonen i den vestlige del af Sønderjylland udvidet, så nordgrænsen nu forløb tværs over landsdelen fra Rejsby Å til Haderslev. Den rævebekæmpelse, der i løbet af foråret og sommeren blev foretaget i det nytilkomne område, var dog ikke tilstrækkelig til at bringe udbruddet til ophør, og sygdommen bredte sig videre nordpå ind i et område, hvor der aldrig havde været foretaget gasning af rævegrave, og hvor der ikke havde været betalt skydepræmie for ræve siden 1967. Nordgrænsen for bekæmpelsen blev derfor i oktober 1969 flyttet op til Kongeåen, hvor den fulgte den gamle nordgrænse for hundevaccination tværs over Sønderjylland til lige syd for Kolding. På dette tidspunkt af året er der naturligvis grænser for, hvad man kan opnå ved gasning af rævegrave, og trods et samtidigt iværksat forsøg med giftudlægning næde sygdommen da også ved årets slutning så nær på Kongeåen, at det blev aldeles klart, at grænsen for bekæmpelsen i foråret 1970 måtte lægges langt nordligere.

Bekæmpelseszonen yderligere udvidet

Ifølge landbrugsministeriets bekendtgørelse af 4/2 1970 skal der i indeværende år foretages rævebekæmpelse inden for et område fra landegrænsen til en linie langs Varde Å, Holme Å og nordgrænsen for Ribe og Kolding politikredse.

Det pålægges ejere og lejere af ejendomme at eftersøge og anmelde formodet beboede ræve- og grævlingegrave på deres jord til politiet, og der udbetales en præmie på 100 kr. for hver rettidigt anmeldt beboet grav. Derimod betales der indtil videre ingen skydepræmie for ræve.

Inden for det nævnte landområde skal alle hunde være vaccinerede mod rabies på det offentliges bekostning. Gravjagt med hunde er forbudt, og hunde og katte må ikke føres ind i eller ud af området uden skriftlig tilladelse fra Veterinærdirektoratet (adresse: Nyropsgade 37, 1602 København V).

Man må håbe på, at alle implicerede vil medvirke til, at rævebekæmpelsen i Sønderjylland og ikke mindst i det sidst inddragne område bliver så effektiv som muligt. Man skal have rævebestanden reduceret til under en tredjedel for at en hæmning af smittespredningen mellem dyrene skal kunne gøre sig gældende, og det kan man ikke vente at opnå på kort tid, hvor der ikke tidligere har været foretaget rævebekæmpelse. Erfaringerne fra det forrige rabiesudbrud synes imidlertid

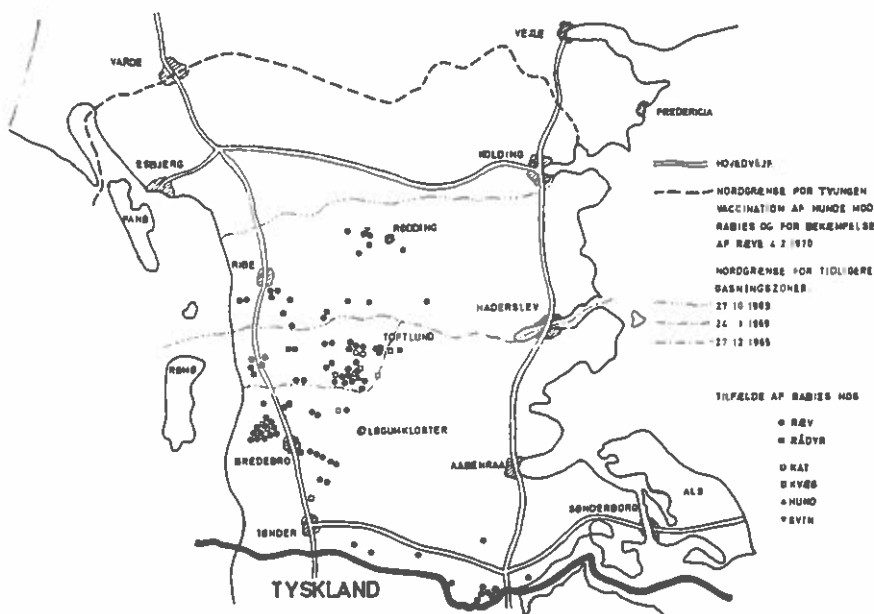

Fig. 5. Kort over Sønderjylland med angivelse af de fra 22/12 1968 til 28/2 1970 konstaterede tilfælde af rabies hos forskellige dyr samt af de i løbet af denne periode foretagne ændringer i nordgrænsen for rævebekæmpelse.

klart at vise, at en energisk gennemført bekæmpelse i forbindelse med de tab, som sygdommen i sig selv forvolder blandt rævene, kan bringe bestanden ned på et så lavt niveau, at epidemien dør ud. Som omtalt i indledningen har den heller ikke kunnet vinde fodfæste i den del af Sønderjylland, hvor der nu i en årrække har været foretaget gasning af rævegrave, også i de epidemifri år.

At ræven er den vigtigste bærer og overfører af rabiesinfektionen under vore forhold, har også under dette udbrud været iøjnefaldende. Ikke blot er mere end 80 % af de verificerede rabiestilfælde konstateret hos denne dyreart, men mange er de tilfælde, hvor man direkte har iagttaget de rabiate ræve angribe og bide hunde, katte, kvæg, får og svin. Om rabiesinfektionen på langt sigt kan holdes vedlige inden for et område i en mindre iøjnefaldende form i andre dyrearter, diskuteres i artiklen side 39.

J. Müller

Finn Christoffersen fot.

Fig. 6. 176,3 point måler denne gode frilandshjort fra Påbøl plantage.

Trofæmålinger

Af råbukke er der i perioden 1.4.1969 til 31.3.1970 bedømt 102 opsatser, af hvilke 44 måler over 100 point. Af andre trofæer, der er bedømt, kan nævnes enkelte stærke gevirer af kronhjort, gevir af den grønlandske vildren og tænder af vildsvin.

Blandt de 44 opsatser, der måler over 100 point, er der fire svenske og én fra Polen. Af de 39 danske er 26 fra bukke skudt i 1969. Årets største buk med en opsats på 120,7 point er skudt af J. Kjeldsen, Slangerup. Bukken er nedlagt 8.7.1969 på Eskjær i Viborg amt. Nummer to med en opsats på 117,7 point er skudt af direktør Henning Ibsen, Hellerup 16.5.1969 på Rosningen i Maribo amt. Nummer tre med en opsats på 116,7 point er skudt af grosserer Oskar Holmberg, Søborg, 1.6.1969 på Ljungholm i Maribo amt.

Af de 13 opsatser over 100 point, der er bedømt i år, men fra bukke skudt tidligere år, ligger fire mellem 110 og 120 point og 8 mellem 100 og 110 point. Af de svenske bukke, der ligeledes er skudt før 1969, skal nævnes den stærkeste, nemlig en opsats på 147,2 point skudt af Sven Johansson på Færingtofta i Skåne.

De bedømte opsatser på over 100 point repræsenterer 17 amter. De største antal fordeler sig med 8 fra Maribo amt, 5 fra Viborg amt og 4 fra Præstø amt. Fra de øvrige amter er indsendt fra 1-3 opsatser over 100 point.

Grupperer man de 97 danske opsatser af råbukke efter point, bliver fordelingen som følger:

over 120 point	1
110-120 point	11
100-110 point	27
90-100 point	22
80-90 point	23
70-80 point	12
60-70 point	1

Af kronhjort er der bedømt tre gevire, hvoraf kun den ene hjort er skudt i 1969-70. Det er atter i år jagtkonsulent Svend Lerke-Møller, der møder op med en frilandshjort i medaljeklassen. Hjorten, der blev skudt i Påbøl plantage, havde en gevirvægt på 5,7 kg, og geviret blev bedømt til 176,3 point.

Endelig skal nævnes bedømmelsen af et par vildsvinetænder. De senere års udvikling mod flere parker med vildsvin herhjemme gør, at bedømmelsen af vildsvinetænder sikkert bliver aktuel fremover. Den gennemførte opmåling drejede sig om en orne på 113,1 point, skudt af kammerherre Tyge Skeel, Lyngbækgaard på reviret Stubberkloster i Ringkøbing amt.

Finn Christoffersen

Nisum Fjord som rasteplass for ande- og vadefugle

Nisum Fjord er med sin beliggenhet ved en viktig trærute et uundværlig led i rækken af vesteuropæiske rasteplasser for ande- og vadefugle. En stor del af Nordeuropas og visse arktiske egnes ynglefugle passerer Danmark på vej til og fra rugetidene, og de danske og ikke minst de vestjyske rasteplasser spiller en overordentlig stor rolle.

Ikke blot Nisum Fjords geografiske beliggenhet, men også fjordens naturtilstand gør den velegnet som opholdssted for fuglene. Fjorden er overalt meget lavvandet, og områder – især i Bøvling Fjord – bliver med nordlige vinde ofte tørlagt, hvorved der blottes store slikflader, hvis vegetation og dyreliv gør dem til eftertragtede fourageringsplasser.

Langs vestsiden af Nisum Fjord samt i området omkring udløbet fra Indfjorden findes store arealer med strandeng, og i fjordens nordøstlige hjørne, i Indfjorden samt i Felsted Kog ses udstrakte rørsumpe. Også i disse områder er der gode fourageringsmuligheder for fuglene, samtidig med at en række arter anvender dem som yngleplass.

Disse for fuglene vigtige aktiver i Nisum Fjord har været medvirkende til, at International Wildfowl Research Bureau har medtaget lokaliteten i Project MAR, en liste over de 200 vigtigste vandlokaliteter for ande- og vadefugle i Europa, Nordafrika og Lilleasien.

Fuglelivet følges

Siden foråret 1965 har Vildtbiologisk Station fulgt fuglelivet ved Nisum Fjord, men indtil 1967 mest i forårs- og yngleperioden. Siden efteråret 1967 er observationerne udvidet til også at omfatte regelmæssige optællinger af fjordens rastende ande- og vadefugle i efterårs- og vintermånedene. Materialet fra disse registreringer indgår bl. a. i Stationens landsdækkende andefugletællinger.

Fuglelivet ved Nisum Fjord har tidligere været omtalt i Dansk Vildtforskning 1965–66, og en større artikel omhandlende samme emne blev offentliggjort i 1967 (P. Uhd Jepsen: Fuglelivet ved Nisum Fjord – Dansk Ornithologisk Forenings Tidsskrift, 61. årgang, 1967).

Forårets trækfugle

Forårstrækkets begyndelse markeres ved gæssenes ankomst. I den sidste halvdel af marts ses de første kortnæbbede gæs og knortegæs ved fjorden, og antallet af gæs når maksimum i midten af april. For knorte-

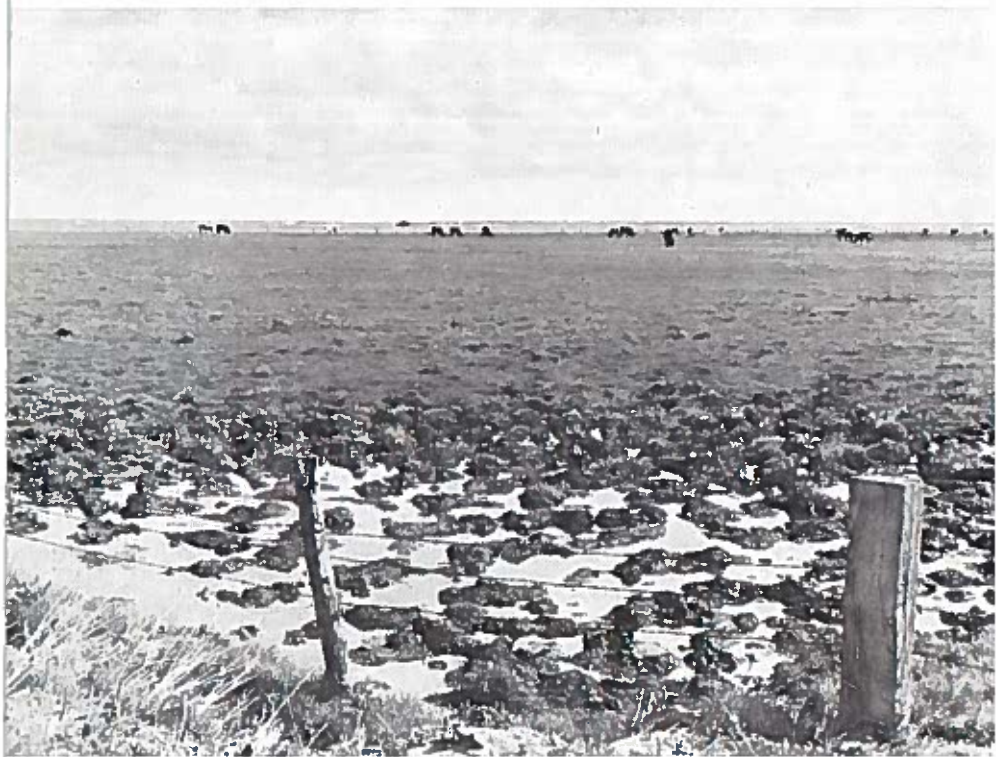
P. Uhd Jepsen fot.

Fig. 7. Pibeænderne fouragerer på strandene ved Nisum Fjord.

gåsens vedkommende er det overvejende den lysbugede race, der ses. Fra midten af maj begynder gæssene at forlade lokaliteten, og de sidste kortnæbbede gæs trækker mod nord i de sidste majdage. Knortegæssene bliver lidt længere, de sidste forlader fjorden i begyndelsen af juni.

Omtrent sammenfaldende med gæssenes ankomst om foråret iagttages det første store træk af svømmeænder. På engene græsser pibeænder, og i de lavvandede fjordområder ses store flokke af fødesøgende gråænder, krikænder og spidsænder. Langt den overvejende del af svømmeænderne fortsætter senere trækket mod nordlige ynglepladser, og kun få gråænder og spidsænder bliver tilbage og yngler i fjorden. Midt i april ankommer et mindre træk af skeænder og atlingænder. En overvejende del af disse fugle bliver på lokaliteten og yngler.

Fra omkring 1. april begynder vadefuglene at optræde i stort tal ved fjorden. De første arter, der iagttages, er overvejende gennemtrækkende

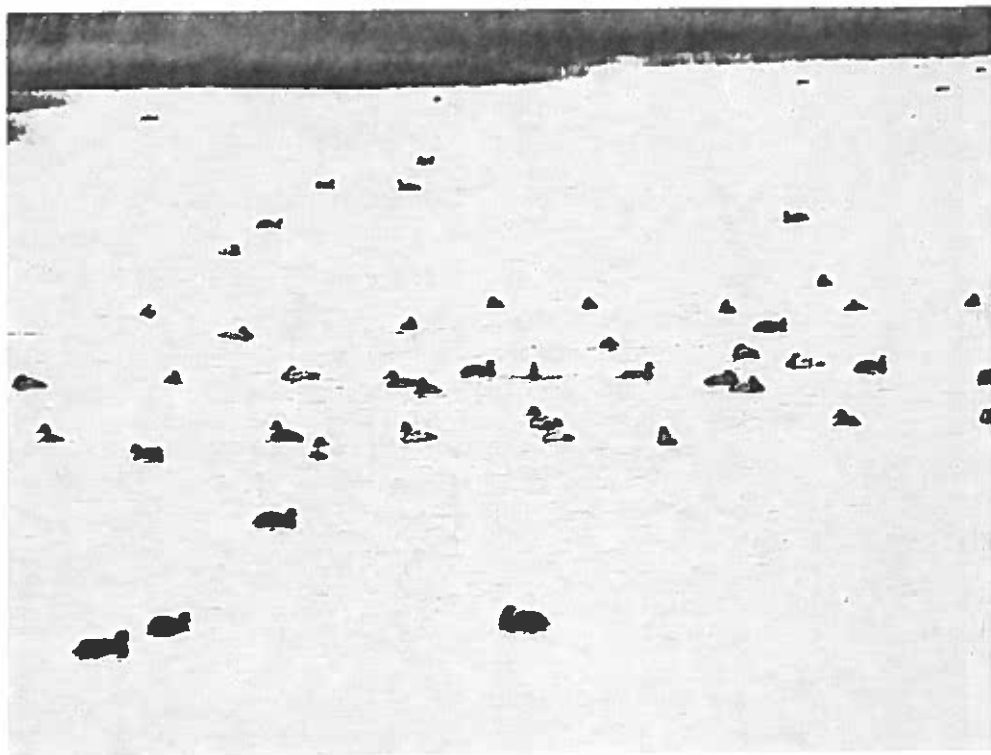

P. Uhd Jepsen fot.

Fig. 8. Strandeng nord for Thorsminde 9. maj 1969. Engene tjener som fourageringsplads for mange arter af svømmeænder, gæs og vadefugle samt som yngleplads for forskellige vadefuglearter. Kreaturgræsning er en vigtig forudsætning for bevarelsen af denne landskabstype.

fugle, f. eks. islandske ryler, hvidklirer, storspover og små regnspover. Senere ses små kobbersnepper, stenvendere og hjejler. Af vadefuglearter, hvoraf dele af eller hele trækket bliver og yngler på lokaliteten, kan nævnes almindelige ryler, strandkader, rødben, viber, brushaner, klyder, store kobbersnepper og dobbeltbekkasiner.

De sidste nordiske, ynglende vadefugle fortsætter trækket omkring midten af maj. Det er dog sandsynligt, at fuglene i løbet af foråret hele tiden skiftes ud, således at der til stadighed er nogle, der forlader fjorden og fortsætter trækket, mens deres pladser udfyldes af andre, der ankommer på træk sydfra.

P. Uhd Jepsen fot.

Fig. 9. Taffelænder ses på træk ved Nisum Fjord, og i sommertiden kan mindre flokke af taffelandrikker blandt andet iagttages i Felsted Kog. På billedet ses taffelænder sammen med blishøns, der både om efteråret og om vinteren træffes i store flokke især i de dele af fjorden, der har en rig bundvegetation.

Oversomrende fugle

Det er kun få arter, der ses oversomrende som ikke ynglende. Den mest iøjnefaldende art er knopsvanen, hvoraf der i de første sommermåneder kan iagttages mellem 400 og 600. Når tidspunktet for svanernes sommerfældning nærmer sig, forlader svanerne fjorden, og det er sandsynligt, at de søger ned til den sydligere liggende Ringkøbing Fjord, som er fældningskvarter for flere tusinde knopsvaner.

I vildtreservatet Felsted Kog's nordlige del ses i juli og august småflokke af taffel- og gråandrikker. Om disse arter benytter lokaliteten som fældningsplads er endnu uvist.

Sensommertræk af vadefugle

Fra midten af juli kan man iagttage et voksende antal vadefugle, der søger til fjorden for at fouragere på de fugtige engstrækninger og i de lavvandede laguner og vige langs vesterhavstangen. Især ses mange nord for Thorsminde samt på strandene omkring Indfjordens udløb. Det drejer sig i første omgang om klyder, rødben og ryler og senere ses hvidklirer, hejler, brushaner og små kobbersnepper, og på græs- og stubmarker nær fjorden raster store regnsponer i flokke, der ofte tæller flere hundrede.

Efterårstrækket

I begyndelsen af august begynder de trækkende andefugle igen at vise sig i Nisum Fjord. På strandene og i fladvandet ses skeænder, spidsænder og gravænder. Omkring 1. september iagttages de første pibeænder, og antallet af denne art stiger i løbet af 2-3 uger til mellem 1.600 og 2.000. Sammen med pibeænderne ses det første store træk af gråænder og krikænder. Gråanden er den art, der optræder i størst tal efteråret igennem, og undertiden kan der ses op til 8.000.

Fra medio september ses kortnæbbede gæs, men kun mindre flokke opholder sig ved fjorden om efteråret. Det samme er tilfældet for knorregæssenes vedkommende. Ankomsttidspunktet for denne art er omkring 1. oktober, og enkelte småflokke ses efteråret igennem. Grunden til, at gæssenes ophold ved fjorden om efteråret ikke er så stabilt og regelmæssigt som om foråret, kan muligvis skyldes den intensive jagt, der drives i området. Fourageringsmulighederne er sikkert til stede, da fødeemnerne om efteråret må findes i endnu større mængder end om foråret, men fourageringsfreden mangler, hvilket er en absolut betingelse for, at gæssene vil benytte lokaliteten.

Vinterfuglene

I den udstrækning isforholdene i fjorden tillader det, benytter en del andefuglearter Nisum Fjord som overvintringskvarter. De arter, der her er tale om, er f. eks. gråand, hvinand, toppet skallesluger, stor skallesluger, knop-, sang- og pibesvane samt blishøne, i milde vintre kan der undertiden overvinde nogle få pibeænder og taffelænder.

Den gennemsnitlige saltholdighed i Nisum Fjord ligger mellem 5 og 15 ‰, hvilket betyder, at fjorden relativt hurtigt fryser til. Kun få steder vil der i hårde isvintre til stadighed være åbne våger, f. eks. ved Thorsminde og ved udløbene fra de større åer. Når en sådan situation indtræffer, som f. eks. i vinteren 1969/70, forlader de fleste fugle fjor-

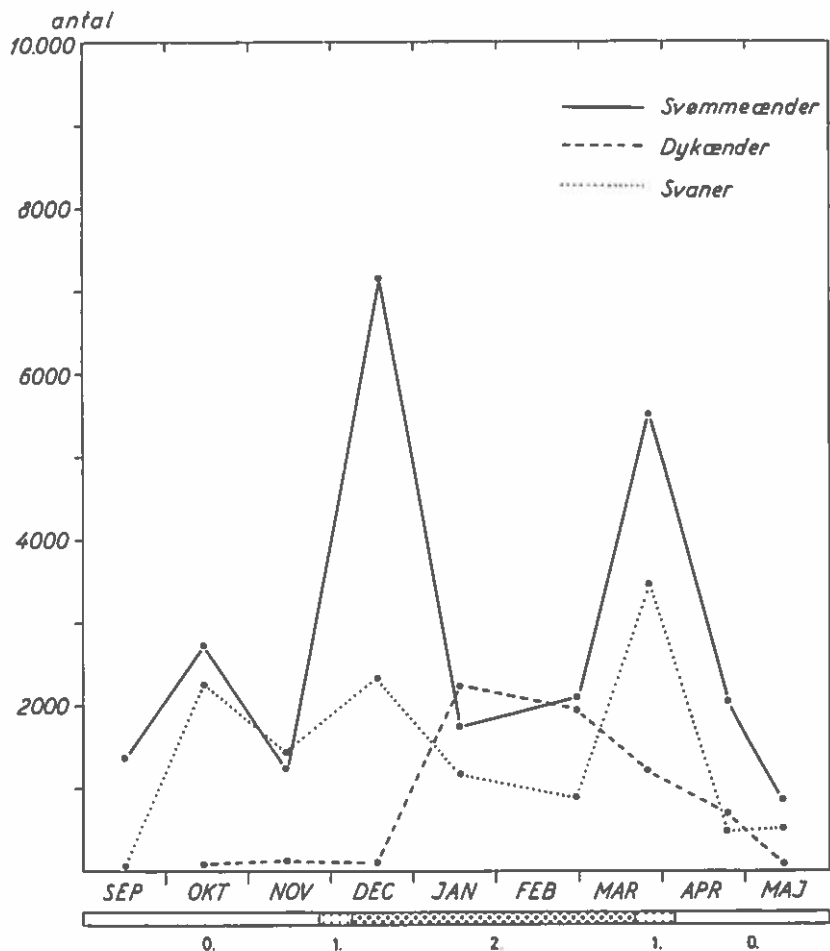

Fig. 10. Svømme- og dykænders samt svaners talmæssige forekomst i Nissum Fjord ved de månedlige optællinger fra september 1968 til maj 1969. Signaturerne under kurverne viser isforholdene: 0 = isfrit, 1 = spredt is og 2 = sammenhængende is med våger.

den, og kun blishøns, knopsvaner samt enkelte sangsvaner, gråender, hvinænder og skalleslugere bliver tilbage i vågerne.

Resultatet af månedstællingerne for henholdsvis november 1969, hvor der kun var begyndende isdannelser, og februar 1970, hvor fjor-

den var totalt islagt med undtagelse af enkelte våger, viser tydeligt en kraftig nedgang i antallet af andefugle mellem de to tællinger (se tabellen).

Dato	Grå- and	Pibe- and	Grav- and	Hvin- and	Top- skalle- sl.	Stor- skalle- sl.	Svaner	Blis- hone
26.11.1969	9.142	121	25	1.033	1.900	904	1.463	779
12.2.1970	422			75	826	422	660	210

Flytællinger i Nissum Fjord november 1969 og februar 1970.

Jagten i Nissum Fjord

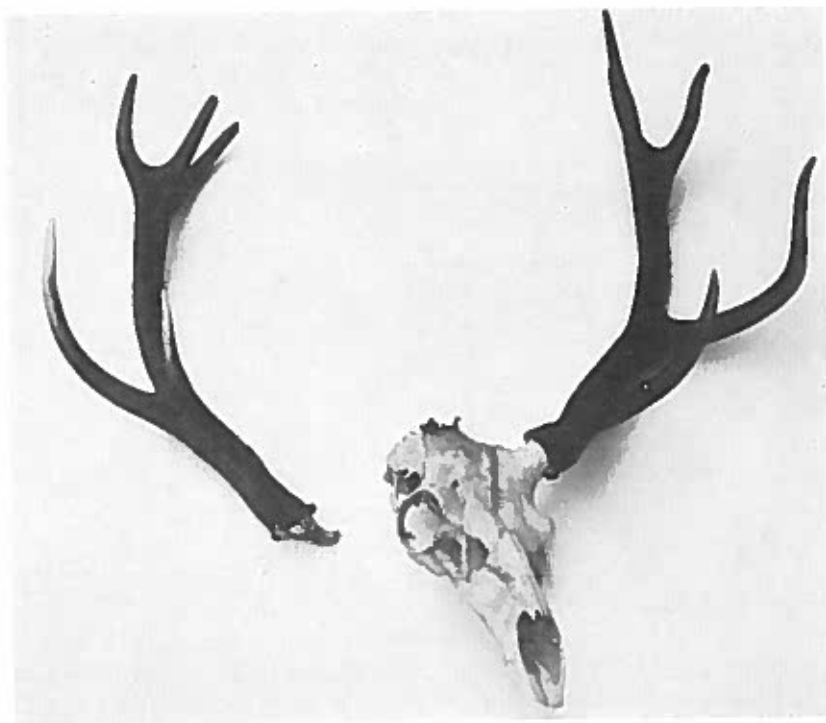
Jagten på ande- og vadefugle i Nissum Fjord bliver drevet ret intensivt. De jagtudøvende er ikke alene lokale beboere, men jægere fra et stort opland, der dels lejer jagtarealer på strandengene og dels dyrker den frie jagt på fjordens søterritorium.

Forbudet mod tønde- og vadejagt med jagtloven af 3. juni 1967 har nok begrænset jagttrykket noget i visse dele af fjorden, men jagt fra skydepram og motorbåd udøves næsten overalt. Den intensitet, hvorved jagtudøvelsen foregår i dag, vil næppe blive mindre. Det er sandsynligt, at jagten, indbefattet den dermed forbundne forstyrrelse, er hovedårsagen til, at f. eks. gæssene, som tidligere nævnt, ikke benytter Nissum Fjord som rasteplass i så stort omfang under efterårstrækket.

P. Uhd Jepsen

Held i uheld

Da jeg i efteråret 1969 besøgte plantør K. Himmelstrup i forbindelse med invitation til en todages jagt på kronvildt, præsenterede han mig for en afbrækket stang af en stærk tiender fundet den 20.10. i Nymindegab Plantage. Der var ingen tvivl om, at læsionen var en følge af voldsomme brunstkampe, for stangen blev fundet på en grusvej, der bar tydelige og helt friske spor efter opløjning af dyrenes klove. Hele gevirstangen var intakt, da bruddet var sket nede i selve rosenstokken, der var flækket på langs fra underkanten af rosenkransen helt ned til sømmen ved pandebenet. På spørgsmålet, om jeg troede, hjorten levede endnu, måtte jeg svare benægtende, da det så ud til, at den nederste

Finn Christoffersen fot.

Fig. 11. Den højre stang på kronhjorten var brækket i rosenstokken, og en stor flig var sprængt af kranieknoglen.

flig af den afbrækkede bentap, der stødte direkte op til pandebenet, måtte have medført et åbent kraniebrud. Men denne antagelse skulle siden vise sig at være forkert.

Under den planlagte jagt oplevede jeg den følgende dag, den 12.11., at se en hjort med kun én stang fulgt af hind og kalv. Det var vanskeligt at skelne dyrene, der kun glimtvis var synlige mellem de tætte bjergfyrrer; men da dyrene passerede den nærmeste klitryg, stoppede hjorten godt et par hundrede meter ude, hvor en høj bladvugle bragte den til jorden. Ved nærmere eftersyn viste det sig at være den hjort, der havde mistet stangen, som var blevet fundet 3 uger tidligere. Såret rundt om rosenstokken var nu på det nærmeste helet, og hjortens opførsel og kondition vidnede ikke om, at den havde fået mén af den hårde medfart, den havde været udsat for. Havde hjorten fået lov at

leve, ville den flækkede rosenstok dog sikkert have bevirket en abnorm gevirdannelse ved en senere opsætning.

Da geviret blev kogt af, viste det sig, at der endnu var en ganske tynd flis af kraniet tilbage under brudstedet, så hjernen havde på intet tidspunkt været blottet. Men da hjernen blev taget ud, viste der sig blodudtrækninger i knoglevævene på indersiden af det sted, hvor bruddet var sket.

At der hører held til at skyde en stærk frilandshjort er almindelig kendt, men at skyde en hjort med én stang og alligevel komme hjem med en regelmæssig tiender må vist betragtes som et usædvanligt held.

Finn Christoffersen

Skovsneppen

Yngleudbredelse

Kortlægning af skovsneppens yngleudbredelse i Danmark har nu stået på i mere end et år. Gennem udsendelse af spørgeskemaer, opfordringer i jagtblade m. m. er der tilvejebragt et betydeligt materiale, der belyser sneppens udbredelse ganske godt.

Undersøgelsen viser, at ynglebestanden af snepper er øget ganske væsentligt de seneste årtier, mest ved at nye lokaliteter har fået en fast ynglebestand af betydelig størrelse. På de gamle velkendte ynglelokaliteter – Bornholm, Rold Skov, Silkeborgskovene og Brahetrolleborg – har bestanden ikke ændret sig nævneværdigt. Bestanden er især gået frem i Sorø, Præstø, Svendborg og Holbæk amter.

Trods det indsamlede materiales omfang er der endnu områder, hvorfra der kun haves sparsomme eller usikre oplysninger. For at få dækket disse områder bedre, er det hensigten i den kommende ynglesæson at besøge så mange som muligt. Imidlertid kan ikke alle lokaliteter undersøges, og det vil derfor være af stor værdi, hvis personer, som ligger inde med oplysninger om konstateret eller formodet yngleforekomst, vil meddele dette til Vildtbiologisk Station, hvis det ikke allerede er sket. Ved redefund i den kommende ynglesæson vil vi være meget taknemmelige, hvis man hurtigt vil meddele dette, så vi har mulighed for at besøge lokaliteten inden æggene klækkes.

Ringmærkning

I udlandet er der gennem årene blevet ringmærket en del skovsnepper. Således kan det anføres, at der i de øvrige nordiske lande er mærket

P. Uhd Jepsen fot.

Fig. 12. Skovsneppe fanget til ringmærkning.

adskillige hundrede, og på grundlag heraf har man for disse bestande fået et nogenlunde kendskab til trækforholdene. Bemærkelsesværdigt er det, at Holland er det eneste land, hvor man i større omfang har ringmærket voksne fugle på træk. Ved hjælp af en gammel fangstteknik med store flyvenet (28 x 12 m) – overtaget fra tidligere fuglefængere – har man fanget og ringmærket over 400 voksne skovsnepper. Skovsnepper ringmærket i udlandet og genfundet i Danmark andrager i alt 13 stk., heraf 5 fra Finland, 3 fra Sverige, 1 fra Littauen, 3 fra England og 1 fra Holland.

I Danmark har ringmærkning af skovsnepper derimod været meget beskeden. Zoologisk Museum, København, har således i årene 1931–68 ringmærket 31 snepper og Vildtbiologisk Station 6 i perioden 1950–68.

Ib Clausager fot.

Fig. 13. Selvudløsende klapfælder til fangst af skovsneppe. Fælderne er af nylonvæv og opstilles i serier på gode sneppesteder.

Dette betyder, at den foreliggende viden om danske ynglesneppers og gennemtrækkende fugles trækforhold kun er meget lille. Derfor har Vildtbiologisk Station påbegyndt forsøg med fangst og ringmærkning af skovsneppe, og resultatet er for 1969 blevet i alt 39 ringmærkede fugle, heraf 4 unger.

Takket være velvilje og interesse hos forskellige ejere og jagtlejere har det været muligt at opstille fangstredskaber på flere lokaliteter. Fangst af voksne fugle på forårs- og efterårstræk har været forsøgt med

forskellige fældetyper, og det er lykkedes at konstruere en selvudløsende klapfælde (fig. 13), som har vist sig brugbar. Fælderne opstilles i serier på erfaringsmæssigt gode »sneppelokalteter«. Antallet af fælder i hver serie afhænger af bevoksningsstørrelse og -udseende.

Fangst med 30 x 6 m store net har ligeledes været forsøgt. Nettene rejses på tværs af lysninger, brandlinier, spor og lign. Afhængig af bevoksningsforholdene rejses nettene i op til 12 m højde, idet netoverkanten i hvert fald skal op i niveau med trætoppene og helst lidt højere. Om morgenen før det begynder at lysne, spændes nettene ud til fangst. I daggryet, når de trækkende snepper slår ned for at raste dagen over, vil man, hvis nettene er rigtigt placeret, kunne få fangst. Også om aftenen, når det mørkner, har netfangst været forsøgt, men de bedste resultater fås uden tvivl om morgenen. En ulempe ved metoden er, at effektiviteten i for kraftig vind nedsættes.

Fangstresultaterne er helt afhængige af fælderne og nettenes placering i forhold til udkanter og bevoksningstyper. Set på baggrund af, at vi først har måttet høste vore erfaringer, må de opnåede resultater i 1969 siges at være tilfredsstillende.

Af de ringmærkede fugle er 3 tilbagemeldt som skudte 0-3 dage senere i nærheden af fangststedet, medens 1 er rapporteret tilbage fra det vestlige Frankrig en lille måned senere.

Nedlagte skovsnepper

I efteråret 1969 påbegyndtes indsamling af oplysninger om nedlagte snepper. Formålet med indsamlingen var at få belyst efterårstrækkets forløb gennem Danmark og bl. a. søge klarlagt de klimatiske faktorerers indflydelse på sneppefaldet. I jagtblade og ved udsendelse af spørgeskemaer opfordredes jægerne til at give oplysninger til Stationen om nedlagte snepper – evt. også sete – dato, sted, jagtform m. m.

Resultatet af indsamlingen har været meget tilfredsstillende, idet der pr. 1. marts 1970 fra 270 jægere og skovdistrikter er indløbet meddelelse om 2.400 snepper nedlagt i efteråret 1969, fordelt med 700 til Øerne og 1.700 til Jylland.

Selv om vi har fået mange oplysninger, er vi stadig meget interesseret i meddelelser fra jægere, som endnu ikke har givet os deres oplysninger. Jo flere oplysninger, der indløber, jo sikrere bliver billedet af trækkets forløb. Derfor indsend oplysninger om nedlagte snepper fra efteråret 1969, hvis det ikke allerede er gjort.

På Øerne og i det østlige Jylland nedlægges hovedparten af snepperne under klapjagt eller drivjagt, men så snart man kommer til

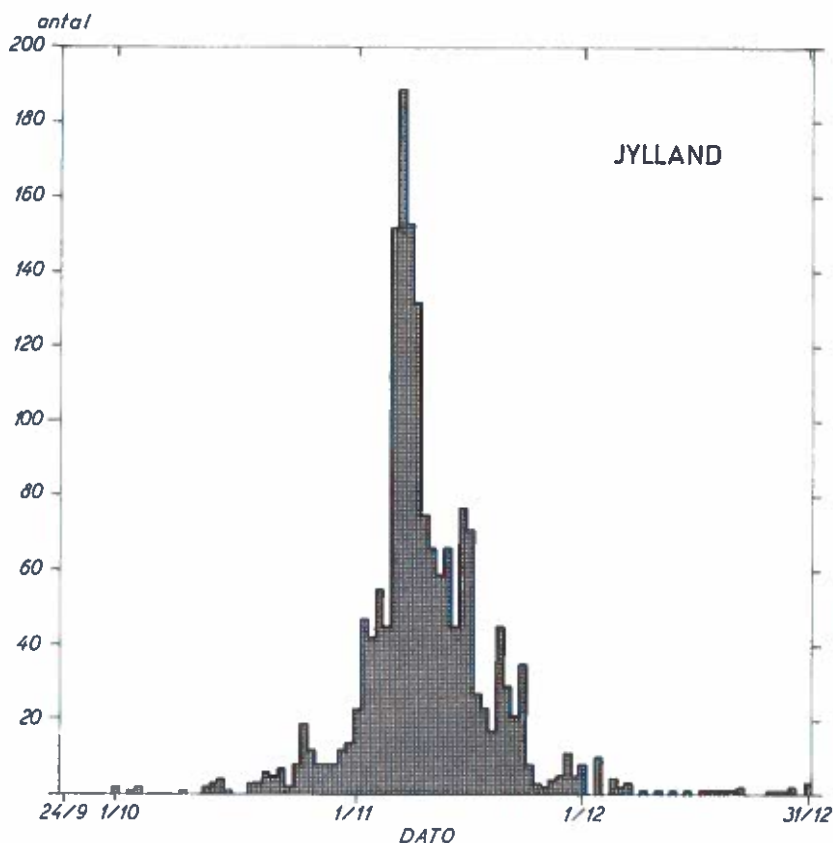

Fig. 14. Tidsmæssig fordeling for godt 1.700 skovsnapper nedlagt i Jylland i efteråret 1969.

Nord- og Vestjylland er sneppejagt med stående hund den almindeligste jagtform.

Efteråret 1969 vil gå over i historien som et virkeligt godt sneppeår. Fra det meste af Jylland og Fyn meldes om usædvanligt mange snepper. Derimod var sneppefaldet de fleste steder på Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm normalt, visse steder endog under normal.

Sneppetrækket udmærkede sig endvidere ved at komme sent og slutte ligeså brat, som det begyndte. Efter udgangen af november blev der kun nedlagt få snepper. Årsagen hertil var den tidlige og vedvarende vinter. I milde vintre kan der ofte nedlægges en del snepper i december.

Da den førømtalte indsamlingsmetode har vist sig særdeles anvendelig, er det hensigten at foretage tilsvarende fremover. Man skal derfor på dette sted opfordre *alle* jægere til at indsende oplysninger om nedlagte snepper i efteråret 1969 og foråret 1970 til Vildtbiologisk Station, Kalø, 8410 Rønde.

Ib Clausager

Husmåren i Sønderjylland

I listen over de pattedyr, hos hvilke der her i landet er konstateret rabies (hundegalskab), indtager ræven en helt dominerende plads, som det fremgår af artiklen side 15. Især fra jægerside er imidlertid flere gange rejst det spørgsmål, hvilken rolle husmåren spiller for sygdommens optræden.

Husmåren kan få rabies, og den vil også kunne sprede sygdommen. Hidtil er der dog kun konstateret et eneste tilfælde af rabies hos denne art herhjemme, det var i april 1965 i Kjelstrupskov mellem Gråsten og Kruså, mens der for eksempel foreligger i alt 144 positive ræve. Tilsvarende kendes det fra andre lande, at der konstateres enkelte mårer med rabies, men nogen større betydning for sygdommens optræden synes denne vildtart ingen steder at have. Måske er måren ikke særlig modtagelig for sygdommen, og måske giver dens levevis ikke så gode muligheder for en smittespredning.

Når spørgsmålet om husmårens betydning i forbindelse med rabies er blevet rejst ved forskellige lejligheder, har vi på Vildtbiologisk Station følt, at vort kendskab til denne vildtart var meget spinkelt. Det har vi nu søgt at bøde lidt på i det forløbne år.

Spørgbreve til mårjægerne

Ved at gennemgå de afleverede jagttegn for sæsonen 1967/68 kunne vi udsortere alle jægere bosiddende i de 7 sønderjyske politikredse, der havde opgivet på jagttegnet, at de havde nedlagt mår. Det blev til 90 jægere, som vi så sendte en forespørgsel om hvor og hvornår, de havde nedlagt mår det pågældende år, og i øvrigt bad vi jægerne berette om mår og mårjagt på egnen. Det var meget glædeligt at se de mange gode og velvillige breve, vi fik ind som svar, og vi skylder jægerne tak for, at de så beredvilligt gav os oplysninger og fortalte om deres synspunkter og erfaringer.

Finn Christoffersen fot.

Fig. 15. Husmårn er blevet almindeligere her i landet de senere år.

Af de 90 jægere, vi sendte spørgebrev i maj 1969, svarede de 50 i første omgang, og efter at vi i juni gentog forespørgslen til de, der endnu ikke havde svaret, indkom yderligere 28 svar. Takket være velvillig hjælp fra jagtkonsulent Søren Essendrop og jagtassistent Holger Holm, lykkedes det derefter at indhente oplysninger hos alle de resterende 12 jægere på nær 1, der var flyttet til ukendt adresse.

På grundlag af oplysningerne fra de 89 jægere kunne vi nu prøve at danne os et billede af mårens optræden i Sønderjylland, selv om materialet ikke er stort.

Husmårens forekomst i Sønderjylland

I alt havde jægerne anført at have nedlagt 167 mårer, hvoraf dog 38 viste sig at være fejlskrivninger på jagttegnet, f. eks. var nogle nedlagte måger kommet til at stå under mårer. Tilbage blev 78 jægere, der havde nedlagt i alt 129 mårer, og disse er afsat på kortet fig. 16. Det fremgår tydeligt heraf, at de fleste nedlægges i den østlige del, specielt mange på Als. Jægerens oplysninger om bestandstæthed svarer også godt til det indtryk, man får på grundlag af kortet over nedlagte mårer.

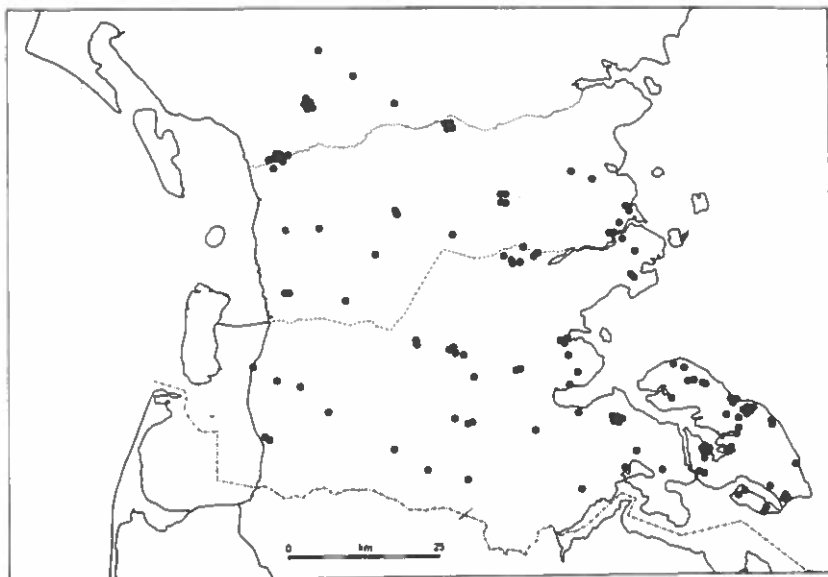

Fig. 16. Fordelingen af 129 mårer nedlagt i de 7 sønderjyske politikredse 1967/68.

Det er især jægerne fra Als, der beretter om en stor mårbestand, mens oplysningerne fra jægere i det vestlige Sønderjylland giver indtryk af en mere spredt bestand her.

Flere jægere giver udtryk for, at de mener, mårbestanden er steget stærkt de senere år, og et par sætter dette i forbindelse med den nedgang i rævebestanden, der er et resultat af rabiesbekæmpelsen. Der synes imidlertid at være sket en generel stigning i mårbestanden i Danmark de senere år, så det er naturligt, at den har kunnet spores i Sønderjylland også, men der er næppe noget grundlag for at sætte stigningen her i forbindelse med rævebekæmpelsen.

Jagten på mår

Jægerne's breve giver også et interessant billede af mårjagten – hvor, hvornår, hvordan og hvorfor den drives. Langt de fleste mårer er nedlagt i umiddelbar nærhed af bebyggelse, og mange er jaget ud fra lofter og udhuse eventuelt med hjælp af en hund. 1/3 af de nedlagte mårer er ikke skudt, men er fanget i kassefælder. Ofte er det vanskeligt at få måren til at gå i en fælde, men specielt de ældre og erfarne jægere kan have udbytte af denne fangst. Enkelte af de på jagttegnene

anførte mårer er ikke taget ved egentlig jagt, men er for eksempel aflivet tilfældigt af en hund, er faldet i en silo eller er trafikdræbte.

Indtil jagtloven af juni 1967 var husmåren fredløs hele året, nu har den som de øvrige rovdyr fået fred i yngletiden og må ikke jages fra marts til midten af juni. Det var dog næppe over en halv snes procent af alle nedlagte mårer, der blev nedlagt i denne periode tidligere. Først når ungerne i løbet af sommeren gør sig bemærkede, bliver der skudt og fanget nogle, men den betydeligste mårjagt finder sted i de tre vinter måneder december-februar, hvor over halvdelen af hele årets udbytte nedlægges.

I Sønderjylland er det ret få, der specielt driver mårjagt, selv om en del jægere mener, at måren kan være hård ved vildtet. I gennemsnit har de 78 mårjægere nedlagt 1,7 mår hver, og kun 5 jægere har nedlagt over 3. Har måren været for nærgående og for eksempel ryddet et dueslag, giver det jævnligt stødet til, at man søger at skaffe sig af med røveren. Den kan også gøre sig ufordelagtig bemærket på andre måder. Hvis den for eksempel ødelægger stråtaget på et sommerhus eller griser og støjer på loftet i byernes villabebyggelse. Ligesom flere andre vildtarter, blandt andet eger, ræv, ringdue og husskade synes husmåren at have fundet livsbetingelser i byernes villakvarterer, hvor den især de senere år er blevet en hyppig og ikke altid velset gæst flere steder.

Skovmåren

Vor anden mårart, skovmåren, er hovedsageligt knyttet til de større skovarealer og kommer sjældent i nærheden af bebyggelse. Den er ikke nær så udbredt og talrig som husmåren, men er dog tilsyneladende ret almindelig på visse distrikter i Sønderjylland. Blandt andet fordi skovmåren er totalfredet, har det ikke gennem den her omtalte undersøgelse været muligt at indsamle ret mange oplysninger om denne art.

Hele landet inddraget

Resultatet af mårforespørgslen til de sønderjyske jægere fristede til at udvide undersøgelsen, og sidst på sommeren 1969 udsendtes spørgebrev til alle de jægere i resten af landet, der havde nedlagt mår i jagtsæsonen 1967/68. Fra 3/4 af jægerne er der nu kommet svar, og vi kan ikke vente, at der kommer fra flere. Erfaringerne viser, at en svarprocent på 75 må betragtes som særdeles fin, og oplysningerne fra næsten 700 breve fra mårjægere, der nu er ved at blive bearbejdet, tegner til at ville give et fyldigt billede af mårens optræden og mårjagt i hele landet.

Birger Jensen

P. Uhd Jepsen fot.

Fig. 17. Jagtloven af juni 1967 har givet især strandjægerne øget mulighed for at nedlægge blishøns, der nu må jages til udgangen af februar. Netop i vintermånederne samler store flokke sig i vore lavvandede kystområder.

Vildtudbyttet i årene 1967/68 og 1968/69

I forhold til den forudgående periode er der som resultat af jagtloven af juni 1967 sket et par ændringer i vildtudbyttestatistikens artsliste. Med fredningen af odder og rovfugle er disse arter udgået, og den derved indvundne plads er benyttet til at indsamle oplysninger om mink og blishøns.

Antallet af nedlagte mink har som ventet været ret beskedent. Blishønen er i princippet hidtil indgået i det samlede jagtudbytte, idet denne art retteligen skulle have været ført under andre svømmefugle. Imid-

lertid synes forholdet at have været, at jægerne i vid udstrækning har opfattet blishønen som en slags and og ført den under andre svømmeænder. Det anførte tal for nedlagte blishøns - 53.000 - må forventes at ligge noget under det virkelige antal. Erfaring med andre arter har vist, at det første år en ny art optræder i spørgeskemaet, vil den blive overset af en række personer.

Generelt synes 1968/69 at have været et ret godt år navnlig for fuglevildtets vedkommende. For udbyttet af harer er der tale om en mindre tilbagegang, medens rådyr og ræve har fortsat den hidtidige fremgang. Antallet af jagttegnslødere har atter været stigende. Der er i 1968/69 udstedt 152.000 jagttegn mod 141.000 året forud.

	1967/68	1968/69		1967/68	1968/69
Krondyr	600	600	Skovduer	495.000	432.000
Dådyr	2.100	2.600	Gråænder	405.000	426.000
Sika	300	200	Andre svømmeænder	173.000	136.000
Rådyr	32.000	35.000	Ederfugle	124.000	176.000
Harer	356.000	332.000	Andre dykænder	122.000	132.000
Kaniner	7.000	8.000	Gæs	12.000	8.000
Egern	12.600	14.000	Måger	210.000	219.000
Ræve	55.000	62.000	Blishøns	-	53.000
Grævlinger	2.300	2.200	Andre svømmefugle	26.000	29.000
Ildere	2.400	2.300	Skovsnepper (forår)	7.000	12.000
Mink	-	300	Skovsnepper (efterår)	15.000	13.000
Hermeliner	2.400	2.700	Bekkasiner	69.000	76.000
Husmår	2.400	1.500	Regnspøver	51.000	44.000
Sæler	300	400	Hejrer	4.800	5.200
Urfugle	200	200	Krager	248.000	280.000
Agerhøns	219.000	216.000	Skader	221.000	208.000
Fasaner	719.000	736.000	Råger	93.000	127.000

Det samlede vildtudbytte var både i 1967/68 og i 1968/69 3,8 millioner stykker. De her anførte udbyttetotal er korrigerede for ikke afleverede jagttegn. Denne korrektion er foretaget af hensyn til sammenligning mellem de enkelte politikredse, og den bevirker, at de ovennævnte tal er relativt højere end de af statistisk Departement publicerede for perioden op til 1954.

H. Strandgaard

40 mindre rovdyr 1925 fanget i Ellum

Indfangningen af rovdyr til rabiesundersøgelse går over al forventning

Indfangningen af mindre rovdyr på Ellum Jagtforenings revir til Statens Veterinære Sanatorium i København har hidtil givet langt bedre resultater end ventet. I september er der således indtaget omkring 40 mindre rovdyr via idere.

Rabies-undersøgelse af ilder og mår

107 fælder udsættes på Ellum Jagtforenings 1.250 ha store område

Lad ikke børnene ga alene i skoven

Advarsel til beboerne i Hønning ved Tøftlund, for røvere har rabies og kan gå til angreb

Advarsel til beboerne i Hønning ved Tøftlund, for røvere har rabies og kan gå til angreb. I Tøftlund i Sønderjylland er befolkningen i særdeleshed af røvere og kan gå til angreb. I Tøftlund i Sønderjylland er befolkningen i særdeleshed af røvere og kan gå til angreb.

Advarsel til beboerne i Hønning ved Tøftlund, for røvere har rabies og kan gå til angreb. I Tøftlund i Sønderjylland er befolkningen i særdeleshed af røvere og kan gå til angreb.

Hund med hundegalskab - første tilfælde i 90 år

Fig. 18. Dagspressen har til stadighed vist rabiesspørgsmålet stor interesse.

Ræv gik til angreb på bil og vasketøj

Mistanke om nye tilfælde af rabies på Arrild-egnen - Ræv slæbt i Roost

TØFTLUND, 27. dag

forbryder stadig nye tilfælde af rabies på Arrild-egnen. I Roost blev en ræv slæbt i Roost af det var konstateret at ræven havde angrebet en bil. Ræven startede med at angreb på en lastbil. Bilen forsøgte at køre den ned og ræven, men den blev dræbt. Den forsvandt ind i skoven, hvor den begynte at vasketøj med, der hang tør.

En ræv blev ankommet til den gårdejer Hans Andersen, der var i Roost. Ræven blev slæbt i Roost af det var konstateret at ræven havde angrebet en bil. Ræven startede med at angreb på en lastbil. Bilen forsøgte at køre den ned og ræven, men den blev dræbt. Den forsvandt ind i skoven, hvor den begynte at vasketøj med, der hang tør.

En ræv blev ankommet til den gårdejer Hans Andersen, der var i Roost. Ræven blev slæbt i Roost af det var konstateret at ræven havde angrebet en bil. Ræven startede med at angreb på en lastbil. Bilen forsøgte at køre den ned og ræven, men den blev dræbt. Den forsvandt ind i skoven, hvor den begynte at vasketøj med, der hang tør.

En ræv blev ankommet til den gårdejer Hans Andersen, der var i Roost. Ræven blev slæbt i Roost af det var konstateret at ræven havde angrebet en bil. Ræven startede med at angreb på en lastbil. Bilen forsøgte at køre den ned og ræven, men den blev dræbt. Den forsvandt ind i skoven, hvor den begynte at vasketøj med, der hang tør.

En ræv blev ankommet til den gårdejer Hans Andersen, der var i Roost. Ræven blev slæbt i Roost af det var konstateret at ræven havde angrebet en bil. Ræven startede med at angreb på en lastbil. Bilen forsøgte at køre den ned og ræven, men den blev dræbt. Den forsvandt ind i skoven, hvor den begynte at vasketøj med, der hang tør.

En ræv blev ankommet til den gårdejer Hans Andersen, der var i Roost. Ræven blev slæbt i Roost af det var konstateret at ræven havde angrebet en bil. Ræven startede med at angreb på en lastbil. Bilen forsøgte at køre den ned og ræven, men den blev dræbt. Den forsvandt ind i skoven, hvor den begynte at vasketøj med, der hang tør.

En ræv blev ankommet til den gårdejer Hans Andersen, der var i Roost. Ræven blev slæbt i Roost af det var konstateret at ræven havde angrebet en bil. Ræven startede med at angreb på en lastbil. Bilen forsøgte at køre den ned og ræven, men den blev dræbt. Den forsvandt ind i skoven, hvor den begynte at vasketøj med, der hang tør.

En ræv blev ankommet til den gårdejer Hans Andersen, der var i Roost. Ræven blev slæbt i Roost af det var konstateret at ræven havde angrebet en bil. Ræven startede med at angreb på en lastbil. Bilen forsøgte at køre den ned og ræven, men den blev dræbt. Den forsvandt ind i skoven, hvor den begynte at vasketøj med, der hang tør.

En ræv blev ankommet til den gårdejer Hans Andersen, der var i Roost. Ræven blev slæbt i Roost af det var konstateret at ræven havde angrebet en bil. Ræven startede med at angreb på en lastbil. Bilen forsøgte at køre den ned og ræven, men den blev dræbt. Den forsvandt ind i skoven, hvor den begynte at vasketøj med, der hang tør.

En ræv blev ankommet til den gårdejer Hans Andersen, der var i Roost. Ræven blev slæbt i Roost af det var konstateret at ræven havde angrebet en bil. Ræven startede med at angreb på en lastbil. Bilen forsøgte at køre den ned og ræven, men den blev dræbt. Den forsvandt ind i skoven, hvor den begynte at vasketøj med, der hang tør.

En ræv blev ankommet til den gårdejer Hans Andersen, der var i Roost. Ræven blev slæbt i Roost af det var konstateret at ræven havde angrebet en bil. Ræven startede med at angreb på en lastbil. Bilen forsøgte at køre den ned og ræven, men den blev dræbt. Den forsvandt ind i skoven, hvor den begynte at vasketøj med, der hang tør.

En ræv blev ankommet til den gårdejer Hans Andersen, der var i Roost. Ræven blev slæbt i Roost af det var konstateret at ræven havde angrebet en bil. Ræven startede med at angreb på en lastbil. Bilen forsøgte at køre den ned og ræven, men den blev dræbt. Den forsvandt ind i skoven, hvor den begynte at vasketøj med, der hang tør.

Bidt af frådende killing

TØNDER - En 22-årig mand, Einar Frøstholm, som havde 15-årige søn, var indlagt til observation på et hospital. De er blevet bidt af en ræv.

TØNDER - En 22-årig mand, Einar Frøstholm, som havde 15-årige søn, var indlagt til observation på et hospital. De er blevet bidt af en ræv.

TØNDER - En 22-årig mand, Einar Frøstholm, som havde 15-årige søn, var indlagt til observation på et hospital. De er blevet bidt af en ræv.

TØNDER - En 22-årig mand, Einar Frøstholm, som havde 15-årige søn, var indlagt til observation på et hospital. De er blevet bidt af en ræv.

TØNDER - En 22-årig mand, Einar Frøstholm, som havde 15-årige søn, var indlagt til observation på et hospital. De er blevet bidt af en ræv.

TØNDER - En 22-årig mand, Einar Frøstholm, som havde 15-årige søn, var indlagt til observation på et hospital. De er blevet bidt af en ræv.

TØNDER - En 22-årig mand, Einar Frøstholm, som havde 15-årige søn, var indlagt til observation på et hospital. De er blevet bidt af en ræv.

TØNDER - En 22-årig mand, Einar Frøstholm, som havde 15-årige søn, var indlagt til observation på et hospital. De er blevet bidt af en ræv.

TØNDER - En 22-årig mand, Einar Frøstholm, som havde 15-årige søn, var indlagt til observation på et hospital. De er blevet bidt af en ræv.

TØNDER - En 22-årig mand, Einar Frøstholm, som havde 15-årige søn, var indlagt til observation på et hospital. De er blevet bidt af en ræv.

TØNDER - En 22-årig mand, Einar Frøstholm, som havde 15-årige søn, var indlagt til observation på et hospital. De er blevet bidt af en ræv.

TØNDER - En 22-årig mand, Einar Frøstholm, som havde 15-årige søn, var indlagt til observation på et hospital. De er blevet bidt af en ræv.

TØNDER - En 22-årig mand, Einar Frøstholm, som havde 15-årige søn, var indlagt til observation på et hospital. De er blevet bidt af en ræv.

TØNDER - En 22-årig mand, Einar Frøstholm, som havde 15-årige søn, var indlagt til observation på et hospital. De er blevet bidt af en ræv.

TØNDER - En 22-årig mand, Einar Frøstholm, som havde 15-årige søn, var indlagt til observation på et hospital. De er blevet bidt af en ræv.

TØNDER - En 22-årig mand, Einar Frøstholm, som havde 15-årige søn, var indlagt til observation på et hospital. De er blevet bidt af en ræv.

TØNDER - En 22-årig mand, Einar Frøstholm, som havde 15-årige søn, var indlagt til observation på et hospital. De er blevet bidt af en ræv.

TØNDER - En 22-årig mand, Einar Frøstholm, som havde 15-årige søn, var indlagt til observation på et hospital. De er blevet bidt af en ræv.

TØNDER - En 22-årig mand, Einar Frøstholm, som havde 15-årige søn, var indlagt til observation på et hospital. De er blevet bidt af en ræv.

TØNDER - En 22-årig mand, Einar Frøstholm, som havde 15-årige søn, var indlagt til observation på et hospital. De er blevet bidt af en ræv.

TØNDER - En 22-årig mand, Einar Frøstholm, som havde 15-årige søn, var indlagt til observation på et hospital. De er blevet bidt af en ræv.

TØNDER - En 22-årig mand, Einar Frøstholm, som havde 15-årige søn, var indlagt til observation på et hospital. De er blevet bidt af en ræv.

TØNDER - En 22-årig mand, Einar Frøstholm, som havde 15-årige søn, var indlagt til observation på et hospital. De er blevet bidt af en ræv.

Spredter mårddyrene rabies?

Rabies (hundegalskab) er en infektionssygdom forårsaget af et virus, der giver anledning til en udbredt hjerne-rygmarvsbetændelse, og som smitter ved bid, fordi smitstoffet foruden i centralnervesystemet regel-

mæssigt forekommer i spytet. Alle pattedyr kan angribes af rabies, men det er først og fremmest rovdyrene, der udbreder infektionen, når de i den fase af sygdommen, hvor hjernebetændelsen bringer dem i en tilstand af unaturlig ophidselse, angriber andre dyr, som de møder på deres vej.

Efter den anden verdenskrig har en bølge af rabies blandt vildtlevende dyr bredt sig epidemisk eller – som man siger, når det drejer sig om dyr – epizootisk fra Polen ind i Tyskland, og i de senere år er denne epizooti nået frem til Tysklands grænser mod nord, vest og syd og har bredt sig ind i nabolandene: Danmark, Belgien, Luxembourg, Frankrig, Svejs og Østrig. Ræven har overalt vist sig at være den vigtigste bærer og udbreder af sygdommen, idet 60–80 % af alle tilfælde konstateres hos denne dyreart.

Alligevel er der dem, der mener, at sygdommens egentlige natur skal søges helt andre steder, og både i USA og Tyskland er der forskere, der hævder, at mårdyrene udgør et vigtigt reservoir for rabiesinfektion. Hos disse dyr skulle sygdommen kunne forløbe mere kronisk, med mindre påfaldende symptomer, hvilket i forbindelse med mårdyrenes skjulte levevis skulle kunne forklare, at man ikke lagde så meget mærke til denne form for sygdommen. På den anden side skulle infektionen kunne holde sig vedlige over lange tidsrum i mårdyrene og herfra lejlighedsvis overføres til mere modtagelige dyr, som f. eks. ræve, hos hvilke den giver anledning til udbrud af epizootisk karakter.

Undersøgelsen i Sønderjylland 1969

Med støtte fra Statens jordbrugs- og veterinærvidenskabelige Forskningsråd samt med den nødvendige dispensation fra jagtlovens bestemmelser om fredning af brud og skovmår og ved velvillig imødekommenthed fra de lokale jagtforeninger, har Statens veterinære Serumlaboratorium ladet indfange mårdyr i et område i Sønderjylland syd for Løgumkloster og lige øst for Bredebro, dér hvor det nuværende rabiesudbrud tog sin begyndelse, efter at vi havde været fri for sygdommen i 3 år (se side 15).

Jagtassistent H. Holm, Hellevad, har i dette område udsat mere end 100 fælder af forskellig størrelse og røgtet dem dagligt i efteråret 1969. I alt er der fanget 57 mårdyr (brude, lækatte og ildere, men ingen hus- og skovmår). De aflivede dyr er alle blevet indsendt til Serumlaboratoriet til undersøgelse, men ikke et eneste har vist sig inficeret med rabiesvirus.

I det område, hvor mårdyrene blev indfanget, var der konstateret

enkelte tilfælde af ræverabies tidligere på sommeren, men ingen i fangstperioden. Selv om materialet er lille og de store måre ikke er repræsenteret, kan man vel foreløbig sige, at rabiesinfektionen ikke kan have været meget udbredt i mårdyrene på den pågældende egn.

Undersøgelsen ønskes fortsat i 1970

Hvis der kan opnås yderligere økonomisk støtte og den fornødne medhjælp, er det tanken at fortsætte disse undersøgelser i efteråret 1970 i et område, hvor rabies har haft stor udbredelse blandt ræve og husdyr i 1969, f. eks. i egnen nord for Løgumkloster i nærheden af Arrild.

Lignende undersøgelser foretages i andre europæiske lande på initiativ af verdenssundhedsorganisationen (WHO) i et forsøg på at komme til klarhed over den betydning man skal tillægge måre og andre vilde dyr end ræve for udbredelsen og vedligeholdelsen af rabieseptootien.

I de tyske statistikker udgør tilfælde af rabies hos måre kun 1–2 % af samtlige årligt konstaterede tilfælde. På Serumlaboratoriet har vi i de 6 år fra 1964 til 1969 modtaget og undersøgt 60 mårdyr (skov-, husmår, ilder, mink) som var fundet døde eller syge. Kun et af disse dyr, en husmår, fandtes angrebet af rabies. Den var fundet død på loftet over et hønsehus i Kjelstrupskov nær Flensborg Fjord i april 1965.

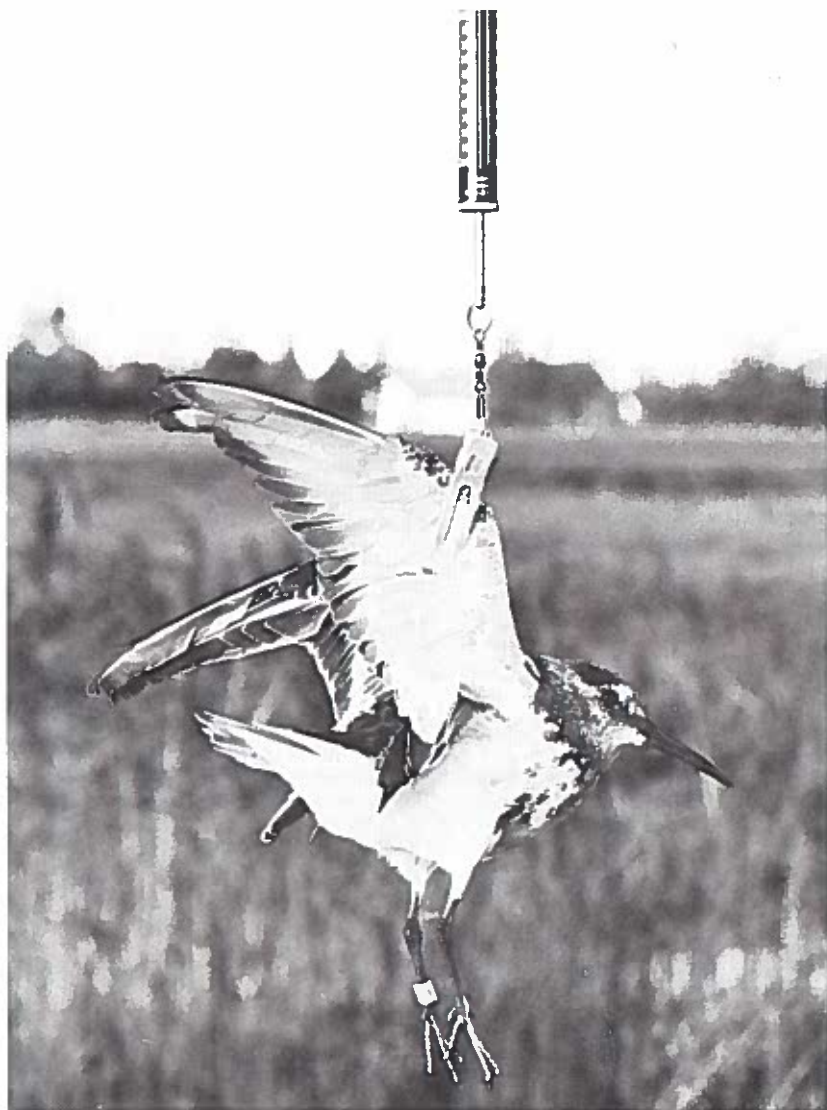
J. Müller

Mærkning af fuglevildt 1950-69

Antal mærket og gemmeldt i 1969

Ringmærkning er et vigtigt redskab for Vildtbiologisk Station i bestræbelserne på at tilvejebringe konkret oplysning om fuglevildtets levevis. I 1969 har man i alt sat ring på 5.531 fugle, og heraf er 2.476 (langt overvejende ænder) fanget i Sønderho Gamle Fuglekøje på Fanø og 1.713 (mest ande- og vadefugle) i Hanherreds Vejler. Resten, nemlig 1.342 fugle fordelt på en lang række arter, er mærket på Kalø og andre lokaliteter, hvor der i årets løb har været foranstaltet undersøgelser.

Der er i løbet af 1969 fra ind- og udland gemmeldt 1.644 af de fugle, som Stationen har ringmærket i perioden 1950-69. Gemmeldingerne omfatter såvel skudte og dødfundne som aflæste (genfangede og atter løsladte) individer.

P. Uhd Jepsen fot.

Fig. 19. I forbindelse med ringmærkning vejes og måles fuglene ofte. Her er det en alm. ryle, der ved hjælp af en lille klemme bliver vejret på en fjedervægt.

Art	1969	1950-69	
	Mærket	Mærket	Tilbagemeldt
Grågås	43	1.460	487
Knortegås		166	45
Gråand (opdrættede)	407	8.785	2.686
Gråand (vilde)	1.683	4.478	1.497
Krikand	1.430	7.596	2.390
Andre svømmecænder	59	302	58
Ederfugl	164	694	161
Agerhone		23.368	834
Fasan		41.582	7.775
Blishone	132	732	85
Dobbeltbekkasin	291	362	16
Enkeltbekkasin	81	87	13
Sølvmåge	41	5.186	849
Ringdue	3	242	30
Andre arter	1.197	3.854	310
I alt	5.531	98.894	17.236

Antal fugle ringmærket i 1969 og den totale mængde mærkede og deraf indtil den 31.12.1969 gemeldte individer.

Ringe fra udenlandske mærkningsstationer

Jægerne har i 1969 tilsendt Vildtbiologisk Station 284 fugleringe fra vildt fundet og skudt i Danmark. Fuglene var mærket i 14 forskellige lande og fordelt på 46 arter. En meget stor del af fuglene var andefugle (120), mågefugle (100) og vadefugle (28).

Ringe fra andre danske mærkningsstationer

I alt har man i det forløbne år modtaget 150 ringe fra 35 fuglearter. De fleste af fuglene (134) var mærket af Zoologisk Museum, København.

Indsenderne modtager svar

Vildtbiologisk Station, Kalø, 8410 Rønde, er fortsat stærkt interesseret i at modtage alle fugleringe, som jægerne og andre mennesker kommer i besiddelse af. Man bedes give oplysning om ringens tekst og om muligt fuglens art og køn, findestedet, dødsårsagen samt datoen. Når en genmelding indløber, formidler Stationen, at finderens får underretning om fuglens mærkningssted m. v.

Jørgen Fog

Andefugletællinger 1969-70

Vildtbiologisk Stations andefugletællinger er i den fjerde tællesæson blevet fortsat efter de samme retningslinier som tidligere år. Det vil sige med et stort antal tællesteder på land, som bliver dækket en gang hver måned fra september til april og med intensive flytællinger over havområder.

Månedlige tællinger

I 1969-70 er der foretaget regelmæssige månedlige tællinger fra land på ca. 470 lokaliteter fordelt med ca. 270 i Jylland, ca. 55 på Fyn og omliggende øer, ca. 125 på Sjælland, Lolland, Falster og Møn og ca. 20 på Bornholm. Interessen for undersøgelserne er stadig meget stor, og vi vil gerne takke de mange tællere, som har deltaget i arbejdet. En særlig tak skal rettes til jagtkonsulenterne og reservatopsynsmændene, som har forestået tællingerne på vore reservater.

Kortet fig. 20 viser de enkelte tællelokaliteter i 1969-70. I denne sæson har vi hver måned dækket Vestjylland fra grænsen i Vadehavet til Ringkøbing Fjord med fly, idet man ad denne vej opnår langt sikrere talmaterialer i disse vidtstrakte og fra land uoverskuelige områder. Vadehavet er sammen med de vestjyske fjorde landets vigtigste rastepladser for en række svømmeandearter, og det er derfor af overordentlig stor betydning, at vi dækker områderne så grundigt som muligt.

Nedenstående tabel viser antallet af hver af de talrigeste arter i Vadehavet og Ringkøbing Fjord ved to flytællinger den 13. september og den 11. oktober 1969.

	Vadehavet		Ringkøbing Fjord	
	13. sept.	11. okt.	13. sept.	11. okt.
Gråand	8.000	9.200	24.200	20.100
Krikand	600	2.100	4.600	6.700
Spidsand	3.400	8.300	13.000	9.200
Pibeand	23.300	38.000	11.000	19.400
Gravand	23.300	23.700	1.100	500
Sortand	7.700	6.000		
Ederfugl	24.200	40.600		
Knopsvane			4.700	2.800
Blishøne			18.200	15.100
Måger	56.400	37.600	6.400	3.200
Strandskader	51.000	22.000		
Andre vadefugle	40.000	33.000	6.000	500

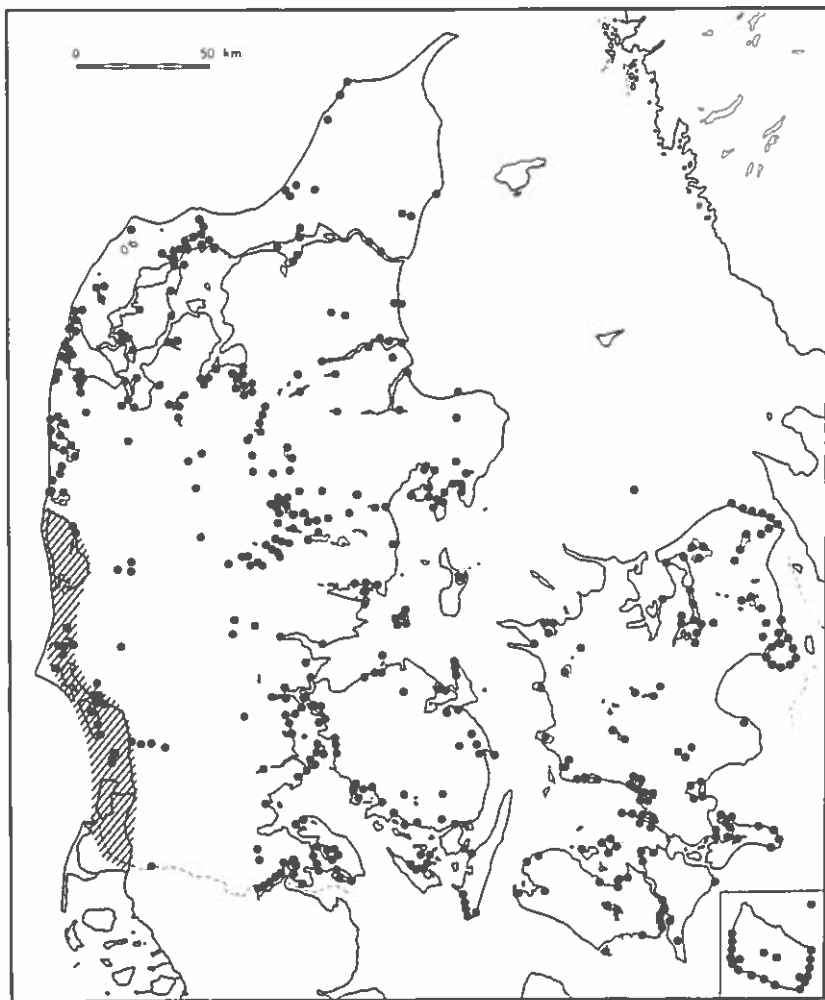

Fig. 20. De faste tællesteder i fjerde tællesæson, 1969-70. Det skraverede område viser, hvor der hver måned foretages optælling med fly.

Som det fremgår af fig. 20 og de kort, der er publiceret i tidligere numre af »Dansk Vildtforskning«, er en lang række af vore vigtigste rasteplasser nu blevet dækket i hele træk- og vintersæsonen igennem 3-4 år, og vort materiale til vurdering af de enkelte områders betydning for landets andefugle er meget omfattende. I efteråret 1969 påbe-

P. Uhd Jepsen fot.

Fig. 21. Hvinanden træffes næsten overalt i de danske farvande i vintertiden, men især i Limfjorden kan den optræde talrigt. I den koldeste periode i vinteren 1970 fandtes kun ganske få og små våger i Limfjorden, hvor tusinder af hvinænder opholdt sig.

gyndtes en sammenstilling af materialerne, således at selve bearbejdelsen kan påbegyndes i løbet af kort tid.

Selv om vort materiale er stort – takket være de mange tælleres store indsats – er vi stadig interesseret i at få inddraget nye områder i tællingerne. Læsere, som er interesseret i at bidrage til undersøgelsen, kan henvende sig til Vildtbiologisk Station, Kalø, 8410 Rønde.

Flytællinger i øvrigt

Foruden de månedlige flytællinger i Vestjylland, som er nævnt ovenfor, har Vildtbiologisk Station indenfor det sidste år foretaget mere omfattende flytællinger end tidligere. I marts 1969 gennemførtes såle-

O. Fuglsang Jensen fot.

Fig. 22. Den strenge vinter 1970 skabte trængsel i de få våger langs vore kyster. Trods intensiv fodring mange steder omkom adskillige tusinde fugle. Billedet viser en af vågerne i Mariager Fjord, hvor et par tusinde svaner havde samlet sig.

des en tælling, der dækkede næsten hele landet, og i tællesæsonen 1969–70 er der i lighed med tidligere år gennemført to landsdækkende tællinger, i november 1969 og januar 1970. Novembertællingen var præget af dårligt vejr og strakte sig derfor over et ret langt tidsrum. Til gengæld kunne næsten hele landet dækkes indenfor en uge i januar, et enkelt område, Limfjorden, dog først noget senere.

Ved novembertællingen registreredes i alt 125.000 svømmeænder, 650.000 dykænder, 50.000 svaner og 175.000 blishøns. I januar registreredes ca. 70.000 svømmeænder, ca. 1.000.000 dykænder, ca. 75.000 svaner og ca. 150.000 blishøns. Disse tal omfatter blot flytællingernes resultater, idet man endnu ikke har afsluttet bearbejdelsen af landtællingernes resultater.

Isvinteren

Vinteren 1969–70 er den hidtil koldeste og strengeste indenfor det korte åremål, Vildtbiologisk Station har haft tællinger af andefugle. Allerede i december begyndte der at optræde is mange steder, og igen næsten hele januar og februar øgedes den i tykkelse og udbredelse. Alle fjorde og mange lavvandede farvande lukkede næsten helt, og i de få små våger var der koncentreret store mængder af svømmefugle, først og fremmest svaner, blishøns og gråænder. Mange af disse fugle omkom i løbet af vinteren. I bælteerne og Kattegat var issituationen knap så alvorlig for fuglene. I perioder var store områder næsten totalt dækket af is, men vinden sørgede for, at der til stadighed var åbne kyststrækninger og store isfrie havområder. Havænderne, f. eks. edrefugle, sortænder og bjergænder syntes ikke væsentligt generet af isen, og vore tal fra denne hårde vinter viser, at langt de fleste arter optrådte i omtrent samme mængder som tidligere år, omend deres fordeling i vore farvande var præget af isens tilstedeværelse.

Anders Holm Joensen

Strandet hval på Jordsand

I sommeren 1969 strandede en døgling på sydvestkysten af Vadehavsoen Jordsand, som Vildtbiologisk Station gennem en årrække har benyttet som forsøgsområde. Hvalen blev første gang observeret af øens ejer, M. Ehmsen, Ballum, ca. 1. august. Den 31. august var lektor Edelberg, Ribe, på øen, og da var dyret i stærk forrædelse. Medarbejdere ved Vildtbiologisk Station besøgte øen sidst i september og et par gange i oktober, og ved det sidste besøg 4.–8. november, var halehvirvlerne rene for kød, kæbebenene stak frem, og puklen over snuden var forsvundet.

Døglingen er en forholdsvis sjælden gæst i vore farvande. Den lever om sommeren i det nordøstlige Atlanterhav, men trækker om vinteren sydpå til tropiske farvande. Den hører til tandhvalernes gruppe og minder i udseende om kaskelotten, men kan blandt andet kendes fra denne på sin lille rygfinne, der sidder langt tilbage på kroppen. Desuden er den forreste del af hovedet trukket ud til et lille »næb«.

Hannen kan blive 9–10 m lang og kan kendes fra den lidt mindre hun på, at den med alderen får udviklet en stor fedtpude over næsen. Døglingen fra Jordsand havde ifølge vore dagbogsnotater et opsvulmet næseparti og blev ved udskridtning målt til 7 meter i længden. Formentlig har det drejet sig om en voksen han.

L. Edelberg fot.

Fig. 23. Puklen ved basis af det næbformede snudeparti er karakteristisk for den voksne han af dogling.

P. Ulid Jepsen fot.

Fig. 24. Døglingen fotograferet 25. september, ca. 2 måneder efter strandingen.

Døglingen færdes sædvanligvis i småflokke, og man kender strandinger af denne hval fra alle vesteuropæiske kystlande. I Middelhavet er den meget sjælden.

Fra Danmark kendes ifølge heftet »Danmark fanger hvaler« i serien Natur og Museum (1951) 4 strandinger af døglinger, alle fra forrige århundrede og omfattende i alt 9 dyr. Dr. P. Bondesen, Naturhistorisk Museum, Århus, har velvilligst oplyst, at der siden heftet udsendtes, er registreret følgende 3 strandinger. Den første stammer fra Tversted i Vendsyssel fra den 16. oktober 1951. To individer strandede ved Bellevue nær København den 3. oktober 1957, og året efter fandt man en ved Kollerup Strand i det østlige Thy den 8. november.

De fund af døgling, man hidtil kender fra Danmark, er alle fra efteråret (slutningen af september til november). Jordsandshvalen er den første fra sommertiden, på det tidspunkt burde den have befundet sig langt fra vore kyster.

Mette Fog

Sønderho Gamle Fuglekøje

Hvad er en køje?

En fugle- eller andekøje består af en dam, der gerne er mindst $\frac{1}{2}$ ha stor, og fra hvilken der udgår krumme, gravede kanaler, som er overdækkede med net og hver ender i en ruse. Ved hjælp af foder og tæmmede vildænder, både vingeklippede og fritflyvende, lokkes fremmede ænder ind i dammen og op i kanalerne, hvor de kan fanges med henblik på slagtning eller ringmærkning.

Beplantning, diger langs kanaler og dam samt afskærmning med rør- eller halmmåtter forebygger, at fugle, der kommer flyvende, eller som allerede ligger i dammen, får øje på fangstmanden, der skal kunne arbejde upåagtet af alle andre fugle end dem, han netop er ved at drive ind i en ruse.

Køjerne er placeret i nærheden af arealer, hvor ænder raster i stor mængde i træktiden eller på gode trækstrøg.

Køjer i Holland og Tyskland

I tidligere tid var der i begge lande et stort antal køjer, hvori man årligt fangede tusinder af ænder. For begge lande gælder det, at antallet er svundet stærkt ind i løbet af dette århundrede, og en del af fortidens køjer udnyttedes nu som reservater og mærkningssteder.

Fanøs køjer

Her i landet har køjefangst kun været et erhverv på Fanø, hvor der i sidste århundrede blev indrettet fire køjer, og i nogle af dem tog man årligt et betydeligt antal ænder, overvejende krikænder. Sønderho Gamle Fuglekøje, som er grundlagt i 1866, er øens ældste. Ifølge de gamle fangstjournaler indledtes fangsten i 1867. Af forskellige grunde var køjen ude af brug i visse perioder, mens den i andre blev drevet af mennesker, fra hvilke der ikke eksisterer journaler angående fangsten. Det drejer sig om sæsonerne 1871, 1874–83 og 1918–22. Ellers er en større eller mindre mængde svømmeænder indfanget hvert efterår, indtil man måtte indstille virksomheden ved udgangen af 1930, idet jagtloven af april 1931 forbød fuglefangst med slagtning for øje.

Fangstudbyttets størrelse varierede i perioden 1867–1930 stærkt fra år til år, nemlig fra få hundrede op til knapt 9.000, hvilket resultat opnåedes i 1887. Af de ca. 9.000 fugle var ca. 8.000 krikænder.

Fangsten foregik udelukkende i døgnets lyse timer, når ænderne under stigende vande i Vadehavet, hvor tidevandsbevægelserne er over-

P. Uhd Jepsen fot.

Fig. 25. I hver af dammens seks hjørner udmunder en overbygget kanal.

ordentlig markante, fløj ind i køjens dam tiltrukket af lokkefuglene, foderet og det ferske vand.

Dammen er sekskantet, hver side er 40 m lang, og i hvert hjørne udgår en overbygget kanal. Under hensyntagen til vindretningen valgte fangstmanden dag for dag en eller flere kanaler, hvor han fodrede og med fløjtesignaler tiltrak lokkefuglene, i hvis kølvand de vilde ænder fulgte. Når et rimeligt antal ænder var svømmet ind i en fangkanal, drev han dem op i rusen i dens blinde ende.

Vildtbiologisk Station lejer køjen

I 1960 lejede Stationen køjen, som er beliggende i Albuebugten Vildt-

P. Uhd Jepsen fot.

Fig. 26. Når fangstmanden bevæger sig fra dammen mod kanalens blinde ende, bliver han på grund af de skråtstillede rørmåtter kun set af de fugle, som ligger foran ham. De flygter nu op mod kanalens blinde ende, der afsluttes med en ruse.

reservat, for en tiårs periode. Efter at have været ude af drift i tredive år, var dam og kanaler tilgroet og hegn og diger så at sige forsvundet. Man restaurerede den nu, således at den i løbet af 1960 fremstod i sin oprindelige skikkelse. Det lykkedes hr. Thøger Jensen, som under dr. Knud Paludans vejledning havde stået for restaureringen, at fange 43 krikænder inden årets udgang. I efterårene 1960 og 1961 og i den første del af efteråret 1962 var Thøger Jensen fangstmand, i perioder afløst af en medarbejder fra Stationen, medens hr. Axel Brinch udenfor fangsttiden, ca. fra januar til august, havde tilsyn med køje og lokke-

fugle. Den 5. december 1962 overtog Axel Brinch også fangstarbejdet, som han med største omhu har varetaget siden da.

Fangstteknik

Indtil december 1962 blev ænderne lokket i kanalerne på samme måde som i fortiden, men i slutningen af 1962 begyndte man at eksperimentere med et selvfangende rusesystem, der virker således, at ænderne skal svømme igennem en snæver åbning for at komme ind til maden i kanalerne. Systemet blev udbygget i efteråret 1963, og efter den tid har de fleste ænder fanget sig selv, overvejende om natten. Trækket til køjen i dagtimerne er nu af langt mindre omfang end i »gamle« dage, men om natten opsøges den af mange fugle, og da den klassiske fangstmåde ikke kan praktiseres i mørke, var det hensigtsmæssigt at gå over til rusesystemet.

Fangstresultat 1960-69

Da man restaurerede køjen, spåede flere Fanøboere, at udbyttet ville blive ringe i de første sæsoner for så at vokse, efterhånden som ænderne lærte dammen og lokkemaden at kende. Det fremgik således også af de gamle journaler, at fangstudbyttet efter køjens etablering i 1860'erne og efter de afbrydelser, der har været i dens brug senere, var ringe i nogle år for så at nå op på et betydeligt niveau efter nogle sæsoners forløb.

År	Krik- and	Grå- and	Andre svøm- meæn- der	Dyk- ænder	Vade- fugle	Andre fugle	I alt
1960	43						43
1961	344		9			6	359
1962	104	1	5			2	112
1963	224	55	2				281
1964	562	304	15	1			882
1965	715	102	4			3	824
1966	1.178	91	6		4	13	1.292
1967	2.016	247	9		6	5	2.283
1968	714	301	1	1	3	10	1.030
1969	1.275	1.051	39		2	109	2.476
I alt	7.175	2.152	90	2	15	148	9.582

Vildtbiologisk Stations ringmærkninger i Sønderho Gamle Fuglekøje 1960-69.

P. Uhd Iepsen fot.

Fig. 27. Axel Brinch ved rusen som afslutter en af fangkanalerne, og hvorfra de fangne ænder kan tages ud og ringmærkes, inden de atter slippes fri.

Som skemaet viser, måtte vildtbiologerne kæmpe med de samme startvanskeligheder som den tidligere epokes fangstmænd, men siden 1964 har udbyttet været tilfredsstillende. Ligesom i tiden før 1931 er fangsttallene ret stærkt vekslende fra år til år, og det er stadig krikænder, som tages i størst mængde. Som man ser, er der ringmærket flest krikænder i 1967, nemlig 2.016, medens 1969 har været det bedste år, når resultatet med hensyn til alle arter betragtes.

Siden Axel Brinch overtog fangsten, har man mærket ænder hele året, men langt de fleste tages om efteråret.

Skemaet angiver antallet af fugle, der hvert år er blevet ringmærket. Man har desuden i årenes løb foretaget hundreder af genfangster af tidligere mærkede individer.

Gennemmeldingerne

Fra ind- og udland indløber hvert år et meget stort antal rapporter om fund af de mærkede fugle, og det således tilvejebragte materiale fortæller blandt andet om trækveje, yngle- og vinterkvarterer for de ænder, der raster i reservatet, om den mere lokale vildtspredning fra denne rasteplass og om fuglenes levealder i naturen. Visse gennemmeldingsresultater er omtalt i Dansk Vildtforskning 1964-65 og i Dansk Ornithologisk Forenings Tidsskrift 62, s. 32-36, 1968.

Nyt lejemål

Vildtbiologisk Stations første kontrakt med køjens ejere udløb den 31. december 1969, og man kan se tilbage på en tiårig periode, hvor man har haft et glimrende samarbejde med ejernes bestyrelse, i særdeleshed med formanden, hr. Anthonis Brinch, og hvor fangstarbejdet har været aldeles tilfredsstillende takket være Axel Brinch's store interesse og energiske indsats.

Et nyt tiårigt lejemål er nu aftalt, og man kan med glæde notere, at køjens vedligeholdelse er sikret i endnu en epoke, i hvilken Vildtbiologisk Station om sommeren vil give jægere og andre interesserede mulighed for at besøge Sønderho Gamle Fuglekøje – et frilandsmuseum, der som det eneste i Danmark illustrerer en ældgammel fangstteknik.

Oplysninger om mulighederne for enkeltpersoners og foreningers besøg i køjen i sommertiden vil blive givet i jagtbladene.

Jørgen Fog

Gåsetællinger 1969-70

Gæssene er i lighed med tidligere år optalt på rasteplasserne midt i månederne september til april. Knortegæssene, som holder til på havet, optælles kun en gang om året, nemlig i maj måned. Samtlige tællinger er et led i internationale optællinger, hvor såvel Vest- som Østeuropa deltager. Optællingerne af rastende og overvintrende bestande af gæs begyndte i forskellige vesteuropæiske lande i vinteren 1960-61, og fra dansk side kom vi med i disse tællinger fra vinteren 1964-65. Sædgæssene var dog blevet optalt første gang allerede den foregående vinter.

	Grågås	Alm. sædgås	Kortnæbbet gås	Blisgås	Kanadagås
September	11.700	0	0	0	0
Oktober	2.600	2.000	12.000	75	10
November	200	900	2.100	8	25
December	0	1.000	1.000	250	180
Januar	220	550	0	110	280
Februar	32	1.075	0	180	160
Marts	1.000	500	1.000	0	213

Resultaterne af gåsetællingerne 1969-70.

Mange knortegæs i efteråret 1969

Fra hele landet er der til Vildtbiologisk Station indløbet rapporter om, at der i de danske farvande efteråret igennem har været usædvanligt mange knortegæs. Fra mange jægere har det imidlertid forlydt, at gæssene var overordentlig magre.

Når knortegæssene i september og oktober ankommer til Danmark fra de østsibiriske og nordnorske ynglepladser, er det helt normalt, at de er mere magre, end når de nedlægges senere på efteråret. Dette er i og for sig også ganske naturligt, når man betænker den lange rejse, som gæssene foretager på relativ kort tid. Når gåsefamilierne forlader deres yngleområde, er gæslingerne kun lige akkurat flyvestore. Knortegæssenes yngleperiode er jo i virkeligheden helt utrolig kort, der går kun lige godt tre måneder fra de omkring 1. juni forlader de danske rasteplasser, til vi i september ser dem igen. I løbet af den tid skal de nå at bygge rede, lægge æg, ruge ud og fostre ungerne op, så de kan klare den lange rejse tilbage til efterårets rasteplasser.

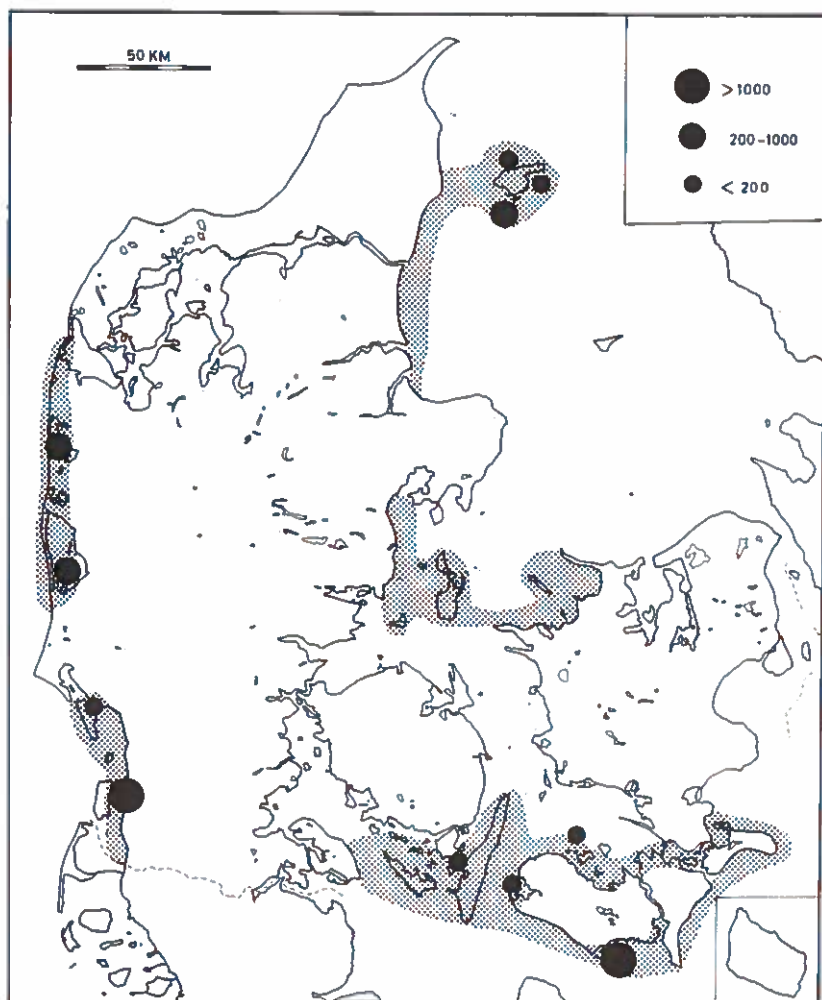

Fig. 28. Optællinger af knortegæs fra flyvemaskine maj 1969. Skravering angiver de områder, der blev undersøgt, og cirklerne, hvor der iagttoges større eller mindre flokke af knortegæs.

Vekslede ynglesucces

Vildtbiologisk Station har i år haft lejlighed til at undersøge et materiale af knortegæs indhandlet til forskellige vildthandlere. Gæssene

kom fra forskellige steder i Danmark. I alt var der 95 fugle, hvoraf de 93 var mørkbugede, 2 var lysbugede (1 ung og 1 gammel fugl).

Blandt de mørkbugede var der 60 ungfugle, 33 var gamle. Dette giver en ungeprocent på 65. I flokke iagttaget ved øen Jordsand i Vadehavet i samme periode fandtes en ungeprocent på ca. 40.

Antallet af gæslinger varierer meget fra år til år, nogle år ses der praktisk taget ikke ungfugle i flokkene om efteråret. Der kan ikke være tvivl om, at knortegæssene i sommeren 1969 har haft et godt yngleår.

Den store vekslen i antal ungfugle er der for så vidt ikke noget mærkeligt i, når man betænker de barske vilkår, knortegæssene bydes på de højarktiske ynglepladser.

De magre gæs

Af de 93 mørkbugede gæs, der er nævnt ovenfor, kendes vægten på 56, hvoraf 38 er unge, 18 gamle fugle. Til sammenligning er nedenfor anført vægte fra knortegæs nedlagt i efteråret 1963, et år, hvor gæssene også havde haft stor ynglesucces. Ungeprocenten er det år skønnet til ca. 60. Materialet var dengang noget større, tallene i () angiver antal vejede fugle:

	1963	1969
Unggæs:	1301 g (117)	1219 g (38)
Gamle:	1444 g (67)	1372 g (18)

Disse gennemsnitsvægte er for begge år fra fugle fra hele landet nedlagt i månederne oktober, november og december.

I gennemsnit vejede de unge fra 1969 altså 80 g mindre end ungfuglene fra 1963, mens de gamle vejede 70 g mindre.

Det kunne altså tyde på, at der i efteråret 1969 virkelig har været tale om gæs, der har været mere magre end sædvanligt. Hvad det så skyldes, er meget svært at sige, måske har gæssene på grund af dårlige vejrforhold haft en mere forceret tur hertil, end de plejer? Sandsynligvis sker der ved beskydningen en vis udvælgelse, idet de dårligst konditionerede gæs vil være lettere at ramme end de, hvis fysiske tilstand har været helt i orden.

Mette Fog

Kortnæbbede snepper

Som omtalt i Dansk Vildtforskning 1966-67 er der i de senere år nedlagt nogle skovsnepper med abnormt kort næb. Indtil den 1. april 1970 har Vildtbiologisk Station på forskellig vis modtaget oplysning om 11 nedlagt i Danmark og 1 i Sverige (fig. 30). Fuglene er således fordelt på år og årstid:

Marts 1952	1
November 1956	1
November 1963	1
November 1966	5
April 1967	1
November 1967	1
November 1968	1
Mellem 1948 og 1964	1

Medens det normale sneppenæb måler mellem 67 mm og 80 mm (fra overnæbbets spids til pandens fjer), har næblængden været fra 32 mm til 47 mm hos de 7 kortnæbbede individer, for hvilke næbmålet er registreret (fig. 29).

De korte næb bærer ikke præg af beskadigelser, og der er givetvis tale om en medfødt abnormitet. Stationen er fortsat interesseret i at modtage de kortnæbbede fugle, der nedlægges.

Jørgen Føg

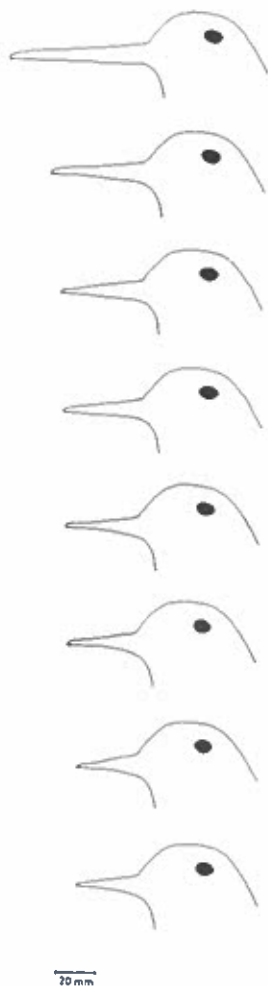
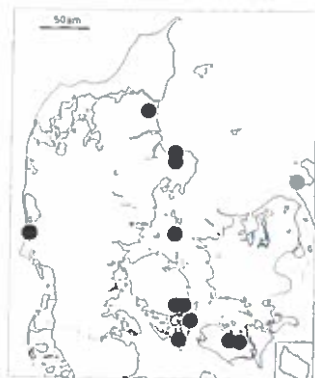

Fig. 29. Skitse af skovsnepper med normal næblængde (74 mm) og syv med abnormt kort næb (47, 42, 40, 38, 36, 33, 32 mm).

Fig. 30. Lokaliteterne hvor de 12 kortnæbbede snepper er nedlagt.

Øremærkede ræve

I årene 1965-69 har Vildtbiologisk Station mærket ræve som et led i Stationens ræveundersøgelser i forbindelse med rabie ssituationen.

Mens vi ikke har fundet nogen metode til at fange voksne ræve i større tal med en rimelig arbejdsindsats, så har fangst og mærkning af hvalpe givet gode resultater. De fleste rævehvalpe er fanget i maj måned ved simpel udgravning eller i faldgrube, og efter at have fået et metalmærke med nummer og Stationens adresse i hvert øre, er de atter blevet sluppet i graven. I alt er der blevet mærket 449 hvalpe (242 ♂♂ og 202 ♀♀ + 5 af ukendt køn) og 25 voksne (7 ♂♂ og 18 ♀♀), som atter er frigivet på mærkningsstedet.

Genmeldingsprocenten for de mærkede ræve har været god. Af de 449 hvalpe er 138 (31%) blevet genmeldt i deres første leveår, det vil sige inden 1. marts året efter mærkningen. Dertil kommer, at 25 af hvalpene hidtil er blevet genmeldt som ældre end 1 år, og da en del af de mærkede hvalpe må være i live endnu, vil der fortsat i nogle år komme genmeldinger.

Hvalpenes bortvandring fra fødestedet begynder i september-oktober, og gennemgående er det hannerne, der kommer længst. $\frac{3}{4}$ af de unge ræve er dog ikke kommet over 10 km fra mærkningsstedet, inden de har mistet livet - som regel i forbindelse med jagt. Ca. 10% er kommet fra 10 til 25 km bort, og ca. 10% af de genmeldte hvalpe er vandret over 25 km. Rekorden er sat af en tæveræv, der blev mærket ved Tarm den 29. maj 1968 og skudt lidt syd for grænsen til Tyskland den 23. februar 1969, ca. 140 km fra mærkningsstedet.

De få genmeldinger, der foreligger af ræve mærket som voksne, tyder på, at disse normalt ikke vandrer bort fra det sted, hvor de én gang har slået sig ned.

De ovennævnte genmeldinger giver et indtryk af, hvorledes rævene spredes fra fødestedet. Blandt andet på grundlag heraf kan man vurdere risikoen for, at ræve skal transportere rabie ssmitte over større afstande, og man kan tage stilling til udstrækningen af den zone i Sønderjylland, hvor rævene bør bekæmpes som et led i forsøget på at standse rabie s videre optrængen i Danmark (sml. side 15).

De gode resultater af rævemærkningerne frister til at fortsætte arbejdet, men en forøgelse af genmeldingsmaterialet vil næppe ændre de allerede opnåede resultater, og vi har derfor valgt at indstille mærkningerne nu.

Birger Jensen

Noter vedrørende Vildtbiologisk Station

Stationens medarbejderstab har i 1969-70 omfattet følgende:

Stationens leder: professor, dr. phil. H. M. Thamdrup.

Ved undersøgelser og forsøg:

Mag. Johs. Andersen

Assistent F. Christoffersen

Forstkandidat Ib Clausager

Mag. J. Fog

Mag. M. Fog (fra 1.12.1969)

Assistent E. Bøgebjerg Hansen (fra 1.12.1969)

Assistent Palle Uhd Jepsen

Mag. A. Holm Joensen

* Assistent K. E. Simonsen (fra 1.8.1969)

Assistent Flemming Spagner (til 30.11.1969)

H. Strandgaard

Assistent P. Leth Sørensen

Assistent S. Warming

* midlertidigt ansat under uddannelse blandt andet med henblik på jagtkonsulentvæsenet

Ved kontor og vildtudbyttestatistik endvidere:

Overassistent Edy Bach Jensen

Kontorassistent Elin Rønde

* Kontorassistent Elna Pedersen

* Kontorassistent Inger Nielsen

Kontorassistent Laura Jensen

* deltidsansat

Stationens portner og laboratoriebetjent:

C. A. Hansen

Desuden er hr. Axel Brinch, Sønderho, knyttet til Stationens arbejde i Sønderho Gamle Fuglekøje.

På stationen huses endvidere – med eget, selvstændigt budget bevilget af særlige statsmidler – undersøgelser vedrørende:

Ræve og rabies:

Mag. Birger Jensen

Assistent Finn Jensen (til 31.5.1969)

Assistent Arnulf Arnesen (fra 1.4.1969 til 31.1.1970)

Det forløbne år blev et travlt år præget af Stationens vidtforgreneede virksomhed. Forskning er fortsat den primære opgave, men de erfaringer og den viden, der allerede er indhøstet, gør, at der fra mange sider trækkes stærkt på Stationens arbejdskraft som rådgiver, vejleder og arrangør. Glædeligvis ligger der i dette arbejde både en tilfredsstillelse ved at kunne videregive resultater og en mulighed for at hente inspiration til nyt arbejde. Med den hastige udvikling samfund og forskning undergår, er det desuden nødvendigt med en stadig og vel udbygget kontakt med de mange felter, der berører Stationens arbejdsområde.

Mange vildtbiologiske og naturforvaltningsmæssige problemer er fælles for et stort antal lande og for større geografiske områder. Det kommer blandt andet til udtryk i den voksende internationale kontakt Stationen har, dels i forbindelse med specielle projekter som ande- og gåsetællingerne og ræve-rabies problemet, dels i al almindelighed. Disse kontakter har som tidligere år givet anledning til mange udlændinges besøg på Vildtbiologisk Station og til, at Stationens medarbejdere har været på rejse i udlandet.

I maj deltog professor H.M.Thamdrup i International Wildfowl Research Bureaus møde i Wien. I perioden 15. april til 31. juli foretog A. Holm Joensen en studierejse til U.S.A. og Canada, specielt med henblik på studier vedrørende metodik og organisation af andefugleanalyser. Birger Jensen og H. Strandgaard deltog i IX. Internationale Vildtbiologkongres i Moskva i september. Efter invitation har H. Strandgaard endvidere deltaget i møder i Helsingfors i august og i Østtyskland i januar og Birger Jensen i mode i Holland i juni. I tiden 18. til 29. september foretog Jørgen Fog og Ib Clausager en studietur til Holland.

I januar 1970 afsluttede stud. scienterne Sven Bichel og Dorete Bloch deres embedseksamen ved Aarhus Universitet efter at have arbejdet med henholdsvis rovfugle og knopsvaner som specialeopgaver på Vildtbiologisk Station. Tidligere har to studerende afsluttet eksamen ved Aarhus Universitet med speciale på Vildtbiologisk Station – Annelise Jensen i 1962 med specialeopgave i odder og Mette Fog i 1965 med specialeopgave i hermelin og brud.

Interessen for Stationens årshæfte er fortsat voksende, og vi har kunnet mærke, at hæftet blandt andet har fundet anvendelse som supplerende læsning for interesserede, der følger kurser til jagtprøven. Siden 1967 er antallet af abonnenter vokset fra godt 2.000 til 5.000, og dette årshæfte er blevet trykt i et oplag på 10.000 eksemplarer.

Publikationsmæssigt har året iøvrigt været beskedent. I jagtbladene er der bragt 5 »orienteringsartikler«, og der er udsendt nedenstående 2 »Meddelelser fra Vildtbiologisk Station«:

73. Dansk Vildtforskning 1968-69. 72 pp. 1969.

74. Fog, Mette: Studies on the Weasel (*Mustela nivalis*) and the Stoat (*Mustela erminea*) in Denmark. Résumé: Studier af brud (*Mustela nivalis*) og lækat (*Mustela erminea*) i Danmark.

Danish Review of Game Biology 6, no. 2, pp. 1-14. 1969.

„DANSK VILDTFORSKNING“ OG „DANSKE VILDTUNDERSØGELSER“

Arsheftet »Dansk Vildtforskning« og serien »Danske Vildtundersøgelser« fås, så langt oplag rækker, gratis tilsendt ved henvendelse til

Vildtbiologisk Station, Kalo, 8410 Ronde
(Tlf. Ronde (06) 37 12 44)

Sammesteds kan man tegne sig, hvis man ønsker at få fremtidige hefter tilsendt, efterhånden som de udkommer. Hidtil er følgende hefter udkommet:

Dansk Vildtforskning

Dansk Vildtforskning 1963–64. 52 sider. 1964. Udgået.

Dansk Vildtforskning 1964–65. 56 sider. 1965. Udgået.

Dansk Vildtforskning 1965–66. 60 sider. 1966. Udgået.

Dansk Vildtforskning 1966–67. 64 sider. 1967. Udgået.

Dansk Vildtforskning 1967–68. 68 sider. 1968. Udgået.

Dansk Vildtforskning 1968–69. 72 sider. 1969.

Danske Vildtundersøgelser

1. Knud Paludan: Vildtet og landbrugets giftstoffer. 11 sider. 1953. Udgået.
2. Knud Paludan og Kai Ulfkjær: Nogle retningslinier for fasanopdræt. 32 sider. 1954. Udgået.
3. Knud Paludan: Agerhonens ynglesæson 1953. 20 sider. 1954. Udgået.
4. Marie Hammer, M. Koie og R. Spärck: Undersøgelser over ernæringen hos agerhøns, fasaner og urfugle i Danmark. 24 sider. 1955. Udgået.
5. Knud Paludan og Jørgen Fog: Den danske ynglebestand af vildtlevende knopsvaner i 1954. 47 sider. 1956. Udgået.
6. Kai Ulfkjær: Danske råbukkeopsatser (målt i tiden 1948–1955). 23 sider. 1956. Udgået.
7. Knud Paludan: Ringmærkning af agerhøns 1950–54. 27 sider. 1957. Udgået.
8. Jørgen Fog: Mærkning af opdrættede gråænder 1950–55. 32 sider. 1958. Udgået.
9. H. Strandgaard: Vildtudbyttet i Danmark. 120 sider. 1962. Udgået.
10. Knud Paludan: Ederfuglene i de danske farvande. 87 sider. 1962. Udgået.
11. Annelise Jensen: Odderen i Danmark. 48 sider. 1964. Udgået.
12. Knud Paludan: Grågåsens træk og fældningstræk. 54 sider. 1965. Udgået.
13. H. Strandgaard, Birger Jensen, F. Christoffersen og P. Valentin Jensen: Undersøgelser over Kronvildtet i Danmark. 184 sider. 1967. Udgået.
14. Anders Holm Joensen: Urfuglen i Danmark. 102 sider. 1967. Udgået.

Alle de ovennævnte hefter er desværre udgået, men de vil kunne lånes fra de større biblioteker.

